

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΟ ΣΤΗ ΔΙΑΥΓΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ

Αριθ. πρωτ.: 3990
Αθήνα, 08/07/2021

Ταχ. Δ/ση: Κεφαλληνίας 45
και Κομνά Τράκα
Τ.Κ. – Πόλη: 112 57 Αθήνα
Πληροφορίες: Μ. Παναγοηλιοπούλου
Τηλέφωνο: 213 2124 743
eMail: m.panagoiliopoulou@eaadhsy.gr
Τηλ. Κέντρο: 213 2124 700
Fax: 213 2124 777
Ιστότοπος: www.hsppa.gr
www.eaadhsy.gr

Προς:
ΠΙΝΑΚΑ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 27

(Απόφαση υπ' αριθ. 7/30-06-2021 της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων)

ΘΕΜΑ: «Επαναλαμβανόμενες πλημμέλειες – παρατυπίες που έχουν διαπιστωθεί κατά τα έτη 2017 έως 2021, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας της προηγηθείσας διαγωνιστικής διαδικασίας επί αιτημάτων παροχής σύμφωνης γνώμης της Αρχής για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για την ανάθεση δημόσιας σύμβασης, σύμφωνα με την περίπτωση β' της παραγράφου 2 του άρθρου 26 και τα άρθρα 32 παρ. 2 περ. α' και 269 περ. α' του ν. 4412/2016, καθώς και εν γένει υποδείξεις - συστάσεις που έχει απευθύνει η Αρχή με τις εκδοθείσες Γνώμες της επί αιτημάτων διαπραγμάτευσης κατόπιν επίκλησης των ανωτέρω νομικών βάσεων».

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Σύμφωνα με τα οριζόμενα στη διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011 (ΦΕΚ Α' 204/15.9.2011), ως τροποποιήθηκε και ισχύει:

«2. Η Αρχή έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες: [...]

δδ) Οι αποφάσεις των αναθετουσών Αρχών που αφορούν την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης για την ανάθεση των δημόσιων συμβάσεων, σύμφωνα με την περίπτωση β` της παρ. 2 του άρθρου 26 και τα άρθρα 32 και 269 του Ν. 4412/2016 (Α147) εξαιρουμένων των περιπτώσεων ανωτέρας βίας, εκδίδονται μετά από σύμφωνη γνώμη της Αρχής, εφόσον οι συμβάσεις αυτές εμπίπτουν, λόγω της εκτιμώμενης αξίας τους, στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών 2014/24/ΕΚ και 2014/25/ΕΚ, οι οποίες ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 4412/2016. Κατά την άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας η Αρχή λαμβάνει υπόψη της τις γενικές αρχές του ενωσιακού και εθνικού δικαίου. Η εν λόγω αρμοδιότητα ασκείται μέσα προθεσμία είκοσι (20) εργασίμων ημερών από την περιέλευση του σχεδίου απόφασης στην Αρχή, συνοδευόμενου από όλα τα στοιχεία στα οποία θεμελιώνεται, κατά περίπτωση, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, με μέριμνα της αναθέτουσας αρχής. Με την άπρακτη παρέλευση της ως άνω προθεσμίας τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη της Αρχής. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ιδίως λόγω της πολυπλοκότητας της υπό ανάθεση σύμβασης, η Αρχή δύναται με απόφαση της, η οποία κοινοποιείται στην αιτούσα αναθέτουσα αρχή, να παρατείνει άπαξ την ως άνω προθεσμία για δεκαπέντε (15) επιπλέον εργάσιμες ημέρες [...].»

Στο πλαίσιο της εν λόγω αρμοδιότητας της Αρχής, στο βαθμό που η εξέταση των προϋποθέσεων των διατάξεων των άρθρων 32.2.α, 269.α και 26.2.β του ν. 4412/2016 για την προσφυγή στη διαδικασία διαπραγμάτευσης για την ανάθεση δημόσιας σύμβασης (κατόπιν ανοικτής ή κλειστής διαγωνιστικής διαδικασίας, λόγω, κατά περίπτωση, μη υποβολής προσφορών ή υποβολής ακατάλληλων, μη κανονικών ή απαράδεκτων προσφορών) περιλαμβάνει και έλεγχο της νομιμότητας της διαγωνιστικής διαδικασίας που προηγήθηκε¹, η Αρχή έχει διαπιστώσει, έως και σήμερα, περιπτώσεις επαναλαμβανόμενων πλημμελειών – παρατυπιών στο πλαίσιο των υπό κρίση διαγωνιστικών διαδικασιών, εκ μέρους των αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων.

Σε κάποιες περιπτώσεις των υποβληθέντων αιτημάτων, οι εν λόγω διαπιστωθείσες από την Αρχή πλημμέλειες οδήγησαν στη μη παροχή σύμφωνης γνώμης εκ μέρους της για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, έστω και αν εν τέλει παρασχέθηκε η σύμφωνη γνώμη της Αρχής στο υποβληθέν αίτημα, διότι οι διαπιστωθείσες πλημμέλειες δεν κρίθηκαν ουσιώδεις ή/και κρίθηκε ότι δεν νόθευσαν την ανάπτυξη του ανταγωνισμού, αυτές μνημονεύτηκαν στις σχετικές Γνώμες της Αρχής, ως συστάσεις - υποδείξεις, προς βελτίωση των διαγωνιστικών διαδικασιών.

Επισημαίνεται ότι το σύνολο των γνωμών/αποφάσεων της Αρχής που εκδόθηκαν στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. (δδ) του ν. 4013/2011, από

¹ Όπως παγίως έχει κριθεί, η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, κατ' εφαρμογή των ως άνω αναφερομένων διατάξεων, συνέχεται άμεσα με τον προηγούμενο αυτής διαγωνισμό, με συνέπεια η μη νομιμότητα της υποκείμενης διαγωνιστικής διαδικασίας να καθιστά παρακολουθηματικά παράνομη στο σύνολό της και τη συγκεκριμένη διαδικασία (ΕΣ-Πράξη 215/2012-Ζ'Κλιμάκιο, ΕΣ-Αποφ. VI Τμ. 466/2011, 1249/2011, 29/2012, 408/2012, 600/2012 και 935/2013).

το έτος 2013 έως και σήμερα, βρίσκεται αναρτημένο στην ιστοσελίδα της Αρχής www.eaadhsy.gr στη διαδρομή ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ → ΑΙΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ, μετά από απαλοιφή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τυχόν εμπεριέχονται (ανωνυμοποίηση), εφόσον απαιτείται. Σημειωτέον, ότι κάποιες Γνώμες της Αρχής, εφόσον εμπεριέχουν στοιχεία εμπιστευτικού ή διαβαθμισμένου χαρακτήρα, είναι δυνατόν να μην αναρτώνται στην ιστοσελίδα της, κατόπιν σχετικής απόφασης του Συμβουλίου της Αρχής.

Συναφώς υπενθυμίζεται ότι, στο πλαίσιο των σχετικών αρμοδιοτήτων της Αρχής, έχει εκδοθεί πλήθος κατευθυντήριων οδηγιών (Κ.Ο.), τεχνικών οδηγιών (Τ.Ο.) και διευκρινιστικών εγγράφων προς τους αρμόδιους δημόσιους φορείς και τις αναθέτουσες αρχές/τους αναθέτοντες φορείς, σχετικά με ζητήματα δημοσίων συμβάσεων που αφορούν ιδίως στην ερμηνεία της σχετικής εθνικής και ενωσιακής νομοθεσίας.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, στην παρούσα δεν επιχειρείται αποτύπωση, ανάλυση και ερμηνεία του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου των δημοσίων συμβάσεων. Αντιθέτως, λαμβάνοντας υπόψη τις ήδη παρασχεθείσες κατευθύνσεις από την Αρχή και στο πλαίσιο της αρμοδιότητας έκδοσης Κ.Ο. της περ. η' της παρ. 4 του άρθρου 10 του Οργανισμού και Κανονισμού Λειτουργίας της ΕΑΑΔΗΣΥ, όπως θεσπίστηκε με το άρθρο 53 του ν. 4605/2019 (Α' 52), **με την παρούσα επιχειρείται να εντοπισθούν/συνοψισθούν/κατηγοριοποιηθούν, ανά θεματικές ενότητες, τα συνηθέστερα σφάλματα και οι πλημμέλειες που εμφιλοχωρούν κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων και έχουν διαπιστωθεί στις εκδοθείσες Γνώμες της Αρχής επί αιτημάτων παροχής σύμφωνης γνώμης σύμφωνα με την περίπτωση β' της παραγράφου 2 του άρθρου 26 και τα άρθρα 32 παρ. 2 περ. α' και 269 περ. α' του ν. 4412/2016, κατά τα τελευταία έτη, ήτοι από το έτος 2017 έως και σήμερα (α' εξάμηνο 2021)², καθώς και εν γένει υποδείξεις - συστάσεις που έχει απευθύνει η Αρχή με τις εκδοθείσες Γνώμες της επί αιτημάτων διαπραγμάτευσης κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, κατόπιν επίκλησης των ανωτέρω νομικών βάσεων.**

Σημειώνεται, ότι η επιλογή του χρονικού διαστήματος, ως προς το οποίο εκπονήθηκε το παρόν, κάθε άλλο παρά τυχαία είναι, δεδομένου ότι σχετίζεται – κατά το πλείστον - με την εφαρμογή των διατάξεων του ν. 4412/2016 (Α' 147) και την εμπειρία που αποκτήθηκε από τη θέση του σε ισχύ έως τις τελευταίες εκτενείς τροποποιήσεις που επέφερε σε αυτόν ο ν. 4782/2021 (Α' 36) και τις οποίες θα κληθούν οι αναθέτουσες αρχές/αναθέτοντες φορείς να εφαρμόσουν το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα.

Ως εκ τούτου, με στόχο τη διευκόλυνση και την υποβοήθηση του έργου των αναθετουσών αρχών/αναθετόντων φορέων³ στην ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας κατά το σχεδιασμό και την υλοποίηση των διαγωνιστικών διαδικασιών, ήτοι τόσο κατά την προετοιμασία και σύνταξη των εγγράφων της διαδικασίας σύναψης της δημόσιας σύμβασης όσο και εν γένει κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας ανάθεσης, **η παρούσα προορίζεται να αποτελέσει ένα ευσύνοπτο**

² Πρβλ. και Ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής ετών 2017, 2018 και 2019, οι οποίες βρίσκονται αναρτημένες στην ιστοσελίδα της και από τις οποίες αντλήθηκαν χρήσιμα στοιχεία για τη σύνταξη της παρούσας.

³ Εφεξής όπου στην παρούσα αναφέρεται «αναθέτουσα αρχή», νοείται και «αναθέτων φορέας».

εργαλείο, έναν «χρήσιμο οδηγό εις χείρας τους», για τον εισέτι εντοπισμό των συνηθέστερων πλημμελειών στις οποίες υπέπεσαν και οι οποίες διαπιστώθηκαν - και συνεχίζουν να διαπιστώνονται - από την Αρχή κατά την εξέταση των υποβληθέντων σε αυτήν αιτημάτων παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, με σκοπό την εφεξής αποφυγή τους στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων. Για τους λόγους αυτούς, έχει καταβληθεί προσπάθεια ώστε οι σχετικές διατυπώσεις και συστάσεις να παρουσιάζονται με απλό και ευσύνοπτο τρόπο.

II. ΣΥΝΗΘΕΣΤΕΡΕΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΕΣ

Οι συνηθέστερες πλημμέλειες - διαπιστωθέντα σφάλματα συνοψίζονται, ανά θεματική ενότητα, ως εξής:

A. ΘΕΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ:

1) Δημοσιότητα σε εθνικό επίπεδο που πραγματοποιήθηκε πριν από τη δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 66 παρ. 3 του ν. 4412/2016, οι προκηρύξεις και οι γνωστοποιήσεις που αναφέρονται στα άρθρα 62, 63 και 64, καθώς και οι πληροφορίες που περιέχονται σε αυτές, δεν πρέπει να δημοσιεύονται σε εθνικό επίπεδο (ΕΣΗΔΗΣ, ΚΗΜΔΗΣ, ιστοσελίδα αναθέτουσας αρχής, εφημερίδες, κλπ) πριν από την ημερομηνία δημοσίευσης των ουσιαστών όρων αυτών στο έντυπο της Επίσημης Εφημερίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.Ε.Ε.). Ωστόσο, η δημοσίευση μπορεί να πραγματοποιείται σε εθνικό επίπεδο, όταν οι αναθέτουσες αρχές δεν έχουν ενημερωθεί σχετικά με τη δημοσίευση εντός 48 ωρών από τη βεβαίωση παραλαβής της προκήρυξης/γνωστοποίησης⁴.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής, στις οποίες διαπιστώθηκε μη τήρηση της προαναφερόμενης υποχρέωσης:**

Δ9, Δ11, Δ18, Δ19, Δ36 και Δ41/2021,

Δ10, Δ14, Δ17, Δ29, Δ42, Δ47, Δ48, Δ55, Δ62, Δ68, Δ69 και Δ75/2020,

Δ7, Δ59, Δ66, Δ71, Δ72, Δ73, Δ79, Δ99, Δ108, Δ109, Δ124, Δ125 και Δ126/2019,

Δ1, Δ2, Δ6, Δ17, Δ22, Δ29, Δ32, Δ38, Δ57, Δ58, Δ63, Δ71, Δ79, Δ91, Δ94, Δ95, Δ97, Δ118, Δ123 και 126/2018,

⁴ Πρβλ. σχετικός Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 4 της ΕΑΑΔΗΣΥ «Τήρηση διατυπώσεων δημοσιότητας κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων» (ΑΔΑ: 76Ψ6ΟΞΤΒ-Θ8Ρ), σελ. 8 επ.

20, 63, 75, 95, 106, 113, 116, 119, 121, 122 και 137/2017.

2) Ελλιπής δημοσιότητα βασικών όρων της προκήρυξης ή διάσταση πληροφοριών μεταξύ των στοιχείων δημοσίευσης στην Ε.Ε.Ε. σε σχέση με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στη διακήρυξη

Στις εκδοθείσες γνώμες της επί υποβληθέντων αιτημάτων για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, η Αρχή έχει επισημάνει την υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής σε ακριβή πληροφόρηση των ενδιαφερομένων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω της ορθής συμπλήρωσης του τυποποιημένου έντυπου που αποστέλλεται στην Ε.Ε.Ε., επιδεικνύοντας ιδιαίτερη επιμέλεια κατά την τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας, κυρίως δε ως προς την πληρότητα και ορθότητα των δημοσιευόμενων στοιχείων και πληροφοριών, ώστε να μην υπάρχει διάσταση μεταξύ των στοιχείων δημοσίευσης στην Ε.Ε.Ε. και στα στοιχεία που περιέχονται στην αναλυτική διακήρυξη. Περαιτέρω, τονίστηκε από την Αρχή ότι οι πληροφορίες που περιέχονται στο τυποποιημένο έντυπο πρέπει να διατυπώνονται με σαφήνεια, ακρίβεια και χωρίς αμφισημία ώστε να επιτρέπεται στους ενδιαφερόμενους να τις κατανοούν πλήρως και να τις ερμηνεύουν με τον ίδιο τρόπο, προκειμένου να κρίνουν εάν ενδιαφέρονται να εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους για την εν λόγω σύμβαση⁵.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ9/2021 διάσταση πληροφοριών ως προς την εκτιμώμενη αξία τμήματος της προς ανάθεση σύμβασης,

Δ35 και Δ75/2020 διάσταση πληροφοριών ως προς τη διάρκεια της σύμβασης,

Δ76/2020 διάσταση πληροφοριών ως προς τον αριθμό των τμημάτων στα οποία υποδιαιρείται η σύμβαση και ως προς τη διάρκειά της,

Δ105/2019 ελλιπής δημοσιότητα ως προς πληροφορίες που αφορούν στην αξία και έκταση των προς ανάθεση υπηρεσιών - διάσταση πληροφοριών ως προς την υποδιαίρεση της σύμβασης σε τμήματα και το αρμόδιο όργανο για τις διαδικασίες υποβολής προδικαστικών προσφυγών,

Δ26/2018 μη επιλογή της κατάλληλης διαδικασίας (εν προκειμένω, ανοικτής άνω των ορίων) και μη τήρηση των απαιτούμενων διατυπώσεων δημοσιότητας,

2 και 81/2017 παράλειψη αναφοράς στο τυποποιημένο έντυπο προς Ε.Ε.Ε. του σημείου πρόσβασης στα πλήρη τεύχη του διαγωνισμού,

Δ12/2018 παράλειψη αναφοράς στο τυποποιημένο έντυπο προς Ε.Ε.Ε. ουσιαστικών στοιχείων της διακήρυξης, όπως διάρκεια της σύμβασης, προϋποθέσεις συμμετοχής και ελάχιστη απαιτούμενη χρονική διάρκεια ισχύος της προσφοράς,

⁵ Πρβλ. υπόθεση C-496/99 P, απόφαση του ΔΕΕ της 29ης Απριλίου 2004, Επιτροπή κατά Cas Succhi di frutta, όπως και Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 4 της ΕΑΑΔΗΣΥ «Τήρηση διατυπώσεων δημοσιότητας κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων» (ΑΔΑ: 76Ψ6ΟΞΤΒ-Θ8Ρ), σελ. 6 επ. Βλέπε και κατωτέρω σχετικά με τη διαπίστωση από την Αρχή ύπαρξης ασαφών και αδιαφανών όρων στα έγγραφα της σύμβασης.

Δ17/2018, όπου στη διακήρυξη προβλεπόταν τόσο δικαίωμα προαίρεσης 15% όσο και δυνατότητα παράτασης της σύμβασης, ενώ στα σχετικά πεδία στην προκήρυξη που απεστάλη στην Ε.Ε.Ε.Ε., είχε συμπληρωθεί η δήλωση “όχι”. Περαιτέρω, στην προκήρυξη που δημοσιεύθηκε στην Ε.Ε.Ε.Ε. το άρθροισμα της αξίας των τεσσάρων επί μέρους τμημάτων δεν ταυτιζόταν με το σύνολο του διαγωνισμού όπως είχε αποτυπωθεί στην ίδια προκήρυξη,

Δ20/2018 παράλειψη αναφοράς στο τυποποιημένο έντυπο προς Ε.Ε.Ε.Ε. ότι η συμφωνία – πλαίσιο διαιρείται σε “τμήματα”, ήτοι ότι είναι νοητή η σύναψη διακριτής συμφωνίας – πλαίσιο για το κάθε ένα από τα φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα της διακήρυξης,

Δ37, Δ75, Δ78, Δ79, Δ111/2018, 8, 9, 17, 39, 47, 51, 88, 100, 101, 110 και 124/2017 που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, σε ελλιπή δημοσιότητα βασικών όρων της προκήρυξης ή/και διάσταση πληροφοριών μεταξύ των στοιχείων δημοσίευσης στην Ε.Ε.Ε.Ε. σε σχέση με τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στη διακήρυξη.

3) Μη δημοσίευση της προκήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ και στον εθνικό τύπο «αμελλητί», δηλαδή χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, ήτοι αμέσως μετά τη δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ένωσης/καθυστέρηση της αναθέτουσας αρχής ως προς την παροχή ελεύθερης, πλήρους, άμεσης και δωρεάν ηλεκτρονικής πρόσβασης στα έγγραφα της σύμβασης από την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης στην Ε.Ε.Ε.Ε.

Σύμφωνα με το άρθρο 67 του ν. 4412/2016: «1. Οι αναθέτουσες αρχές προσφέρουν ελεύθερη, πλήρη, άμεση και δωρεάν ηλεκτρονική πρόσβαση στα έγγραφα της σύμβασης από την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης/ γνωστοποίησης, σύμφωνα με το άρθρο 65 ή την ημερομηνία αποστολής της πρόσκλησης επιβεβαίωσης ενδιαφέροντος. [...]».

Λόγω της προαναφερθείσας υποχρέωσης της αναθέτουσας αρχής για ελεύθερη, πλήρη, άμεση και δωρεάν ηλεκτρονική πρόσβαση στα έγγραφα της σύμβασης από την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης/ γνωστοποίησης, η Αρχή έχει επισημάνει στις γνώμες της ότι θα πρέπει η δημοσιοποίηση της διακήρυξης του διαγωνισμού μετά των παραρτημάτων της (στο ΕΣΗΔΗΣ, στο ΚΗΜΔΗΣ, στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής, στις εφημερίδες - για τις τελευταίες μόνο η προκήρυξη, κλπ) να εμφανίζει άμεση χρονική εγγύτητα με την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης. Σημειώνεται ότι, προκειμένου να δίδεται στους οικονομικούς φορείς ο αναγκαίος χρόνος για την προετοιμασία της προσφοράς τους βάσει των τευχών της διακήρυξης, θα πρέπει να τηρείται η ελάχιστη προθεσμία παραλαβής των προσφορών (λ.χ. των 30 ημερών κατόπιν σύντμησης, λόγω χρήσης ηλεκτρονικών μέσων – διενέργεια διαγωνιστικής διαδικασίας μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του ΕΣΗΔΗΣ), τουλάχιστον κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της δημοσιοποίησης της διακήρυξης του διαγωνισμού (ανάρτηση και έναρξη υποβολής προσφορών στο ΕΣΗΔΗΣ) και της καταληκτικής προθεσμίας υποβολής των προσφορών.

Συναφώς έχει επισημανθεί από την Αρχή ότι η εν γένει αυστηρή τήρηση των προθεσμιών για την διασφάλιση των κανόνων της δημοσιότητας αποτελεί όρο για την εξασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού, πιθανή δε διαπίστωση έλλειψης τέτοιων συνθηκών μπορεί να έχει ως διακύβευμα την επιτυχή εξέλιξη της διαγωνιστικής διαδικασίας.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής: Δ12, Δ14, Δ20, Δ25/2021, Δ53/2020.**

4) Περιορισμός του χρονικού διαστήματος της περιόδου οριστικής υποβολής προσφορών στην εφαρμογή ηλεκτρονικού διαγωνισμού στο Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ. σε χρονικό διάστημα μικρότερο της προβλεπόμενης ελάχιστης προθεσμίας παραλαβής προσφορών

Συναφώς με την προηγούμενη πλημμέλεια, η Αρχή έχει κρίνει ότι, δέον όπως ταυτίζεται η έναρξη υποβολής προσφορών με τη δημοσιοποίηση της διακήρυξης του διαγωνισμού και επομένως, όπως υπάρχει η δυνατότητα υποβολής προσφορών καθ' όλο το διάστημα που διανύεται μεταξύ της ημερομηνίας δημοσιοποίησης της διακήρυξης και της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ1, Δ7, Δ20, Δ31/2021, Δ25, Δ45, Δ53, Δ86, Δ88, Δ93/2020, Δ4, Δ7, Δ45, Δ87, Δ91, Δ105, Δ108, Δ117, Δ124, Δ126, Δ127/2019, Δ1, Δ18, Δ34, Δ35, Δ37, Δ69, Δ87, Δ103/2018, 11, 15, 28,49,121/2017.

5) Παράλειψη ή πλημμελής τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας, ως προς την εφαρμογή των ελάχιστων προθεσμιών που απαιτούνται για την υποβολή των προσφορών, ιδίως σε περίπτωση σύντμησης προθεσμιών

Παγίως έχει κριθεί νομολογιακά ότι «...Η παράλειψη ή η πλημμελής τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας συνιστά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας του διαγωνισμού, η οποία πλήττει τις αρχές του ανταγωνισμού, της πρόσβασης στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων και της διαφάνειας και καθιστά μη νόμιμη τη διενέργεια του...» (βλ. Πράξεις Ελ. Συν. VII Τμ. 82, 114, 165/2006, 28/2007, 115, 144, 242, 249/2008, 12, 233/2009, VI Τμ. 264/2011, 935/2013 κ.ά.).

Συναφώς επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Κανονισμό (ΕΚ) 1182/1971, ο υπολογισμός των προθεσμιών αρχίζει από την επόμενη της ημέρας εκείνης που έλαβε χώρα το γεγονός που αποτελεί την αφετηρία τους, λ.χ. της αποστολής της προκήρυξης της σύμβασης στην Ε.Ε.Ε.Ε. ή της ανάρτησης στο ΚΗΜΔΗΣ ή της πρόσκλησης συμμετοχής σε διαπραγμάτευση κλπ.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ34/2020, όπου τονίστηκε ότι η χρήση της επισπευσμένης διαδικασίας με σύντμηση προθεσμίας που παρέχεται στις αναθέτουσες αρχές, μέσω περιορισμού της ελάχιστης προθεσμίας υποβολής προσφορών (πρβλ. άρθρο 27 παρ. 3 ν. 4412/2016), δεν θα πρέπει να λαμβάνει χώρα χωρίς αιτιολογία από την αναθέτουσα αρχή και χωρίς τεκμηρίωση της επείγουσας, ενδεχομένως, κατάστασης που απαιτεί η εφαρμογή των συντετμημένων προθεσμιών.

Δ130/2018 και Δ88/2020, όπου διαπιστώθηκε εν γένει ελλιπής τεκμηρίωση/αναγκαιότητα επαρκούς τεκμηρίωσης της επείγουσας κατάστασης που απαιτεί η εφαρμογή των συντετμημένων προθεσμιών για την παραλαβή των προσφορών.

6) Μη συμπλήρωση του κατάλληλου τυποποιημένου εντύπου προς την Υπηρεσία Εκδόσεων της Ένωσης

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ1, Δ12, Δ38, Δ84, Δ95, Δ111 και Δ121/2018, 69, 81 και 110/2017, όπου διαπιστώθηκε ότι είχε συμπληρωθεί το τυποποιημένο έντυπο του ήδη κατηγορημένου Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 842/2011, αντί του σχετικού τυποποιημένου εντύπου, σύμφωνα με τον ισχύοντα, κατά την εν λόγω χρονική στιγμή, 2015/1986 Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) της Επιτροπής.

7) Ελλιπής ηλεκτρονική καταχώρηση όρων της διακήρυξης στο ΕΣΗΔΗΣ ή στα έντυπα της προκαταρκτικής απόδειξης (Ε.Ε.Ε.Σ., Τ.Ε.Υ.Δ.⁶) / διάσταση πληροφοριών μεταξύ της διακήρυξης και του Ε.Ε.Ε.Σ.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ6, Δ20, Δ30/2019 και Δ59/2018 που αφορούσαν σε ελλιπή ηλεκτρονική καταχώρηση των τμημάτων της διακήρυξης στο ΕΣΗΔΗΣ ή/και στο Ε.Ε.Ε.Σ.

Δ102/2019 διάσταση πληροφοριών μεταξύ της διακήρυξης και του Ε.Ε.Ε.Σ. ως προς τη διάρκεια της σύμβασης.

8) Μη τήρηση της υποχρέωσης για καταχώρηση τόσο των προκηρύξεων όσο και των διακηρύξεων στο ΚΗΜΔΗΣ /Μη τήρηση διακριτών αναρτήσεων της προκήρυξης και της διακήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ / Ανάρτηση στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ

Για τη βελτίωση των διαγωνιστικών διαδικασιών, η Αρχή έχει επισημάνει σε Γνώμες της επί υποβληθέντων αιτημάτων για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, ότι, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του υφιστάμενου έως σήμερα νομοθετικού πλαισίου που αφορά στις καταχωρήσεις/αναρτήσεις στο ΚΗΜΔΗΣ, (πρβλ. ιδίως άρθρο 38 ν. 4412/2016, ΦΕΚ Α' 147 και άρθρο 10 της υπ' αριθ. 57654 ΥΑ για το ΚΗΜΔΗΣ, ΦΕΚ Β' 1781), προκύπτει ότι υφίστανται δύο διακριτές αναρτήσεις της προκήρυξης και της διακήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ. Ως εκ τούτου, για λόγους ασφάλειας δικαίου, θα πρέπει να γίνεται ξεχωριστή ανάρτηση στο ΚΗΜΔΗΣ για κάθε μεμονωμένη πράξη (όχι δηλαδή να ενσωματώνονται η προκήρυξη και η διακήρυξη σε ένα ενιαίο σώμα κειμένου, το οποίο να αποκτά ένα ΑΔΑΜ). Το ανωτέρω εξυπηρετεί καλύτερα τον σκοπό για τον οποίο αναρτάται και δημοσιοποιείται η κάθε πράξη, τόσο η προκήρυξη ως περίληψη των βασικών σημείων της διακήρυξης, όσο και η διακήρυξη ως αναλυτικό τεύχος περιγραφής των όρων της διαγωνιστικής διαδικασίας.

Αντιστοίχως, στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ η υποχρέωση ανάρτησης αναφέρεται μόνο στην προκήρυξη και όχι στο αναλυτικό τεύχος της διακήρυξης (σε κάποιες περιπτώσεις, οι αναθέτουσες αρχές αναρτούν στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ σε ενιαίο σώμα τόσο την προκήρυξη όσο και την διακήρυξη, λαμβάνοντας έναν ΑΔΑ). Περαιτέρω, στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ η υποχρέωση ανάρτησης της περίληψης της διακήρυξης

⁶ Επισημαίνεται ότι, από 01/06/2021, το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ) έχει καταργηθεί με το άρθρο 27 του ν. 4782/2021(Α' 36), που επέφερε τροποποιήσεις στο άρθρο 79 του ν. 4412/2016. Ως εκ τούτου, από 01/06/2021 οι αναθέτουσες αρχές δέχονται το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.) για διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων τόσο άνω των ορίων όσο και κάτω των ορίων, εξαιρουμένης της απευθείας ανάθεσης των άρθρων 118 και 328 του ν. 4412/2016.

έπεται της ανάρτησης της προκήρυξης και της διακήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ (συχνά διαπιστώνεται η αντίθετη πρακτική από τις αναθέτουσες αρχές).

Η ανωτέρω πρακτική δεν θεωρήθηκε ουσιώδης νομική πλημμέλεια, ικανή να έχει θέσει εμπόδια στη συμμετοχή στη διαγωνιστική διαδικασία και να έχει περιορίσει τον ανταγωνισμό, καθώς προέκυπτε ότι ο σκοπός της ευρύτερης δημοσιότητας επετεύχθη και πάντως, δεν φαίνεται να συνεχόταν με το εν μέρει άγονο αποτέλεσμα της διαγωνιστικής διαδικασίας, καθώς είχε υποβληθεί αξιόλογος αριθμός προσφορών. Συστήθηκε, ωστόσο, σε μελλοντική διαδικασία σύναψης σύμβασης, να τηρούνται με επιμέλεια οι διατυπώσεις και οι κανόνες δημοσιότητας σε εθνικό επίπεδο.

Κατόπιν τροποποίησης του άρθρου 38 του ν. 4412/2016 από το άρθρο 6 του ν. 4782/2021 και δεδομένης της νέας διατύπωσης της διάταξης της περ. β της παρ. 3⁷ που υιοθετήθηκε, λαμβανομένων υπόψη των διατάξεων των άρθρων 38, 66, 118 και 120 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν, επισημαίνεται ότι, από 01/06/2021:

- οι προσκλήσεις για τις απευθείας αναθέσεις του άρθρου 118 αναρτώνται στο ΚΗΜΔΗΣ, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 120 ν. 4412/2016,

- για τις δημόσιες συμβάσεις κάτω των ορίων, που είναι πάνω από το όριο της απευθείας ανάθεσης (30.000 ευρώ χωρίς ΦΠΑ), καταργούνται οι προκηρύξεις, στο δε ΚΗΜΔΗΣ αναρτώνται μόνο οι σχετικές διακηρύξεις,

- για τις δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων, για τις οποίες παραμένει η υποχρέωση ανάρτησης τόσο των προκηρύξεων όσο και των διακηρύξεων στο ΚΗΜΔΗΣ, αναμένεται να αποσαφηνισθεί από την εκδοθησόμενη ΚΥΑ για το ΚΗΜΔΗΣ, κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 5 του άρθρου 38 όπως ισχύει από 09.03.2021, καθώς και από τις σχετικές κατευθύνσεις που -τυχόν- θα δοθούν από το έχον τη νομοθετική πρωτοβουλία Υπουργείο, ο τρόπος που θα υλοποιείται η ανάρτηση προκηρύξεων και διακηρύξεων στο ΚΗΜΔΗΣ (μεταξύ άλλων, εάν θα πρόκειται για διακριτές αναρτήσεις κλπ).

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής: Δ5, Δ18 και Δ34/2021, 41/2017.**

9) Μη τήρηση των απαιτούμενων διατυπώσεων δημοσιότητας, σε περίπτωση τροποποίησης όρων της διακήρυξης κατά τη διαδικασία ανάθεσης

Σύμφωνα με τα άρθρα 63 και 65 παρ. 1 του ν. 4412/16, οι προκηρύξεις πρέπει περιλαμβάνουν τις πληροφορίες που προβλέπονται στο Παράρτημα V του Προσαρτήματος Α' υπό τη μορφή τυποποιημένων εντύπων, *συμπεριλαμβανομένων και των τυποποιημένων εντύπων για τα διορθωτικά*, όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρονται ρητώς η προθεσμία παραλαβής των προσφορών, καθώς και η ημερομηνία αποσφράγισης αυτών.

Σημειωτέον, ότι και στην Κ.Ο. 4 της Αρχής με τίτλο «*Τήρηση διατυπώσεων δημοσιότητας κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων*» της Αρχής (ΑΔΑ: 76Ψ6ΟΞΤΒ-Θ8Ρ, σελ.

⁷ «3. Στο ΚΗΜΔΗΣ καταχωρίζονται από τις αναθέτουσες αρχές και τις ΚΑΑ ηλεκτρονικά στοιχεία των ακόλουθων σταδίων για όλες τις συμβάσεις της παρ. 1: [...] β) της πρόσκλησης, της προκήρυξης και της διακήρυξης κατά περίπτωση [...]».

6), έχει επισημανθεί ότι:

«Οι τροποποιήσεις ουσιωδών όρων της διακήρυξης, όπως για παράδειγμα στις τεχνικές απαιτήσεις, στην ποσότητα, στα χρονοδιαγράμματα υλοποίησης της σύμβασης, στα κριτήρια ποιοτικής επιλογής και ανάθεσης, και στους συμβατικούς όρους, υπόκεινται στις ίδιες διατυπώσεις δημοσιότητας που προβλέπονται για την αρχική διακήρυξη (εκ νέου δημοσίευση προκήρυξης με τήρηση των ελάχιστων προθεσμιών). Σε κάθε περίπτωση, υπογραμμίζεται ότι ο ουσιώδης ή μη χαρακτήρας μιας τροποποίησης όρου διακήρυξης κρίνεται από τα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα, με βάση το πραγματικό της κάθε υπόθεσης. Για το λόγο αυτό συνιστάται στις αναθέτουσες αρχές, αν έχουν βάσιμες αμφιβολίες ως προς τον ουσιώδη ή μη χαρακτήρα μιας τέτοιας τροποποίησης να τηρούν εκ νέου τις ίδιες με την αρχική διακήρυξη διατυπώσεις δημοσιότητας και για την τροποποίησή της.[...]

Σε περίπτωση μετάθεσης της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών ή διενέργειας του διαγωνισμού, οφείλουν να τηρούνται οι διατυπώσεις δημοσιότητας, με συμπλήρωση και αποστολή προς δημοσίευση στην Ε.Ε.Ε. του τυποποιημένου έντυπου 14 – «Προκήρυξη για πρόσθετες πληροφορίες, πληροφορίες για ελλιπή διαδικασία, ή διορθωτική διακήρυξη».

Ως προς δε την υποχρέωση των αναθετουσών αρχών να δημοσιεύουν στο ΚΗΜΔΗΣ τις προκηρύξεις, σύμφωνα με άρθρο 6 της -υφιστάμενης έως σήμερα- με αριθ. 57654/22.05.2017 απόφασης Υπ. Οικονομίας & Ανάπτυξης για το ΚΗΜΔΗΣ (ΦΕΚ Β' 1781), διευκρινίζεται ότι η υποχρέωση καταχώρισης καταλαμβάνει και τις τροποποιήσεις των διακηρύξεων.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ42 και 46/2020, Δ37 και Δ121/2018, 18 και 102/2017, όπου δεν τηρήθηκαν οι απαιτούμενες διατυπώσεις δημοσιότητας, σε περιπτώσεις όπου αποφασίστηκε η μετάθεση της καταληκτικής ημερομηνίας υποβολής προσφορών.

Β. ΔΙΑΣΤΑΣΗ/ΠΑΡΑΤΥΠΙΕΣ ΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1) Διάσταση / παρατυπίες όρων των εγγράφων της σύμβασης σε σχέση με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο

Η Αρχή έχει επισημάνει πολλάκις στις εκδοθείσες Γνώμες της επί υποβληθέντων αιτημάτων προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης την υποχρέωση των αναθετουσών αρχών να περιλαμβάνουν στα έγγραφα της σύμβασης όρους που είναι σύμφωνοι με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων και να μην αφίστανται αυτού. Και τούτο, διότι από τη στιγμή που προκηρύσσεται η διαγωνιστική διαδικασία, οι όροι των εγγράφων της σύμβασης αποτελούν το κανονιστικό πλαίσιο της διαδικασίας και δεσμεύουν τόσο την αναθέτουσα αρχή όσο και τους οικονομικούς φορείς που υποβάλλουν προσφορά/αίτηση συμμετοχής, έχοντας την υποχρέωση να συμμορφώνονται με αυτούς.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής, όπου διαπιστώθηκε διάσταση όρων της διακήρυξης με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο:**

Δ53/2020, ως προς το προβλεπόμενο ποσοστό για την άσκηση του δικαιώματος προαίρεσης κατά την κατακύρωση της σύμβασης ως προς την ποσότητα,

Δ105/2020 και Δ84/2018, ως προς τον υπολογισμό της εγγυητικής επιστολής συμμετοχής,

Δ34/2020, Δ40 και Δ122/2019, ως προς τον αρμόδιο φορέα για την έκδοση εγγυητικών επιστολών,

Δ71/2018, ως προς το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας κατά τη σύναψη της σύμβασης,

Δ22/2019, ως προς την πρόβλεψη ποινικών ρητρών για εκπρόθεσμη εκτέλεση υπηρεσιών ή πλημμέλειες κατά την εκτέλεση αυτών,

10, 14, 15, 47, 69 και 87/2017 γνώμες της Αρχής που αναφέρονται, ομοίως, σε μη ορθή υπαγωγή στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο,

Δ53 και Δ70/2020, Δ45/2019, Δ4, Δ32, Δ77 και Δ105/2018, που αναφέρονται στον τρόπο υποβολής προσφοράς με ποσοστό έκπτωσης υποχρεωτικώς σε ακέραια τιμή μονάδας. Ειδικότερα επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το με α.π. 6601/13.12.2019 διευκρινιστικό έγγραφο της Αρχής «Διευκρινίσεις επί ειδικότερων ζητημάτων που ανακύπτουν σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών υγρών καυσίμων» (ΑΔΑ: ΡΨΦΝΟΞΤΒ-ΛΟΧ), σελ. 6-7: «[...] επειδή δεν προκύπτει υποχρέωση από κάποια διάταξη νομοθετικής ή κανονιστικής ισχύος, να ορίζεται το ποσοστό έκπτωσης σε ακέραια τιμή μονάδας, συνιστάται στις αναθέτουσες αρχές να μην κάνουν χρήση του συγκεκριμένου όρου στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμήθειας υγρών καυσίμων, [...] για λόγους ανάπτυξης του υγιούς ανταγωνισμού και τήρησης των αρχών της ίσης μεταχείρισης και της αναλογικότητας, [...] ώστε να επαφίεται η διαμόρφωση της οικονομικής προσφοράς στην κρίση του οικονομικού φορέα, με σκοπό την ανάπτυξη του ελεύθερου και αθέμιτου ανταγωνισμού».

2) Μη ορθή εφαρμογή των κανόνων της προαπόδειξης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής (ήτοι των κριτηρίων επιλογής και της μη ύπαρξης λόγου αποκλεισμού) μέσω του Ευρωπαϊκού Ενιαίου Εγγράφου Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.) ή του Τυποποιημένου Εντύπου Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ.)⁸

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ33/2020, Δ17, Δ22, Δ32, Δ38, Δ75, Δ109 και 130 /2018, 51, 47, 87 και 98/2017, όπου επισημάνθηκε από την Αρχή ότι η πρόβλεψη όρων για την προσκόμιση των αποδεικτικών μέσων πλήρωσης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής μαζί με το έντυπο της προκαταρκτικής απόδειξης (Ε.Ε.Ε.Σ. ή Τ.Ε.Υ.Δ.) κατά το στάδιο υποβολής προσφορών – και μάλιστα σε κάποιες περιπτώσεις

⁸ Πρβλ. υποσημείωση σε προηγούμενο σημείο, σχετικά με την κατάργηση του Τυποποιημένου Εντύπου Υπεύθυνης Δήλωσης (Τ.Ε.Υ.Δ) από 01/06/2021 (βλ. άρθρο 27 του ν. 4782/2021 που επέφερε τροποποιήσεις στο άρθρο 79 του ν. 4412/2016). Ως εκ τούτου, από 01/06/2021 οι αναθέτουσες αρχές δέχονται το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (Ε.Ε.Ε.Σ.) για διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων τόσο άνω των ορίων όσο και κάτω των ορίων, εξαιρουμένης της απευθείας ανάθεσης των άρθρων 118 και 328 του ν. 4412/2016.

επί ποινή αποκλεισμού των υποψηφίων αναδόχων-, αντιβαίνει στη λογική της προαπόδειξης πλήρωσης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής διά της υποβολής στο φάκελο προσφοράς μόνον του σχετικού τυποποιημένου εντύπου εκ μέρους των προσφερόντων, την οποία καθιέρωσε το άρθρο 79 ν. 4412/2016 (άρθρο 59 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ), προκειμένου για την υποβολή των δικαιολογητικών απόδειξης πλήρωσης των ανωτέρω κριτηρίων από τον προσωρινό ανάδοχο και μόνον κατά το στάδιο κατακύρωσης της σύμβασης. Πρόκειται για λογική η οποία αποσκοπεί, σύμφωνα και με την αιτιολογική έκθεση του ν. 4412/2016, στην απλοποίηση της διεξαγωγής της διαγωνιστικής διαδικασίας προς όφελος τόσο των αναθέτουσών αρχών όσο και των οικονομικών φορέων. Η πρόβλεψη των εν λόγω όρων όχι μόνο δεν συνιστά καλή πρακτική, αντιθέτως πρόκειται για μη ορθή εφαρμογή των κανόνων της προαπόδειξης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής, προκάλεσε δε στους οικονομικούς φορείς πρόσθετο διοικητικό βάρος⁹, το οποίο συνδέεται (κατά περίπτωση) με ορισμένους ή με το σύνολο των λόγων απόρριψης εκάστης εκ των υποβληθεισών προσφορών.

Γ. ΥΠΟΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΤΜΗΜΑΤΑ

1) Παράλειψη αιτιολόγησης της μη υποδιαίρεσης της σύμβασης σε τμήματα

Σύμφωνα με την παρ.1 του άρθ. 59 του ν.4412/2016: “Υποδιαίρεση συμβάσεων σε τμήματα (άρθρο 46 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)”¹. Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να αποφασίζουν να αναθέτουν μια σύμβαση υπό τη μορφή χωριστών τμημάτων και μπορούν να προσδιορίζουν το μέγεθος και το αντικείμενο των τμημάτων αυτών. Εξαιρουμένων των συμβάσεων οι οποίες έχουν διαιρεθεί υποχρεωτικά, σύμφωνα με την παρ. 4, οι αναθέτουσες αρχές αναφέρουν τους βασικούς λόγους της απόφασής τους να μην διαιρέσουν μία σύμβαση σε τμήματα, στοιχείο που περιλαμβάνεται στα έγγραφα της σύμβασης ή στην ειδική έκθεση του άρθρου 341 [...]”.

Όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ (βλ. ιδίως σκέψη 78), οι αναθέτουσες αρχές, στο πλαίσιο χρησιμοποίησης του Κώδικα Βέλτιστων Πρακτικών και για να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός, ενθαρρύνονται να υποδιαιρούν τις μεγάλες συμβάσεις σε παρτίδες/τμήματα. Η υποδιαίρεση μπορεί να γίνεται είτε σε ποσοτική βάση, ώστε το μέγεθος των επιμέρους συμβάσεων να αντιστοιχεί καλύτερα στις δυνατότητες των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ), είτε σε ποιοτική βάση, αναλόγως του είδους και των διαθέσιμων εξειδικεύσεων, ώστε να προσαρμόζεται καλύτερα το περιεχόμενο των επιμέρους συμβάσεων στους εξειδικευμένους τομείς των ΜΜΕ, είτε σε γεωγραφική βάση ώστε να ενθαρρύνονται για να συμμετάσχουν οι πλησιέστερες γεωγραφικά ΜΜΕ. Η αναθέτουσα αρχή είναι ελεύθερη να εξετάζει την ορθότητα της διαίρεσης σε τμήματα αυτόνομα χωρίς να υπόκειται σε διοικητική ή

⁹ Πρβλ. σχετικώς Κ.Ο. 15 της Αρχής «Οδηγίες συμπλήρωσης για το Τυποποιημένο Έντυπο Υπεύθυνης Δήλωσης (ΤΕΥΔ) του άρθρου 79 παρ. 4 του ν. 4412/2016» (ΑΔΑ: ΩΧΟΓΟΞΤΒ-ΑΚΗ), καθώς και Κ.Ο. 23 «Ειδικά θέματα συμπλήρωσης του ΤΕΥΔ και του ΕΕΕΣ» (ΑΔΑ: Ψ3ΗΙΟΞΤΒ-Κ3Ε).

Σε κάθε περίπτωση, πρβλ. και άρθρο 79 παρ. 5 ν. 4412/2016, σύμφωνα με το οποίο: «Η αναθέτουσα αρχή μπορεί να ζητεί από προσφέροντες και υποψηφίους, σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, να υποβάλλουν όλα ή ορισμένα δικαιολογητικά, όταν αυτό απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή της διαδικασίας».

δικαστική εποπτεία, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι αρχές που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης και αφορά τις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, θα πρέπει όμως στη χωριστή έκθεση ή στα έγγραφα της σύμβασης να αναφέρονται οι κύριοι λόγοι αυτής της επιλογής. Εμφανής είναι η προσπάθεια του ενωσιακού νομοθέτη, στα πλαίσια τόνωσης του ανταγωνισμού, να προτρέπει τα κράτη μέλη να απαιτούν από τις αναθέτουσες αρχές την αιτιολόγηση της απόφασής τους περί μη υποδιαίρεσης των συμβάσεων σε τμήματα.

Περαιτέρω, όπως αναφέρεται στην Κ.Ο 17 της Αρχής «Ενίσχυση συμμετοχής των ΜΜΕ στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων» (ΑΔΑ: ΩΕ7ΤΟΞΤΒ-Ε7Ω): «η υποδιαίρεση των συμβάσεων σε τμήματα προβλέπεται να αξιοποιήσει τις εγγενείς δυνατότητες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ΜΜΕ, υπό την έννοια της ανάδειξης των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων σε διάφορους τομείς της εν γένει επιχειρηματικής και παραγωγικής τους δραστηριότητας».

Όπως προκύπτει, επίσης, από το Έγγραφο Καθοδήγησης για επαγγελματίες για την αποφυγή των συχνότερων σφαλμάτων κατά τις δημόσιες συμβάσεις έργων που χρηματοδοτούνται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, το οποίο δημοσίευσε η Ε.Ε. το Φεβρουάριο 2018 (πρβλ. παρ. 13), «[...] Οι συμβάσεις που καλύπτουν σύνολο αγαθών ή υπηρεσιών που εξυπηρετούν παρόμοιο σκοπό, των οποίων η συνδυαστική αξία είναι τέτοια ώστε ο αριθμός των οικονομικών φορέων που μπορούν να τα παρέχουν στο σύνολό τους είναι περιορισμένος, θα πρέπει να διαιρούνται σε παρτίδες». Από το ίδιο έγγραφο προκύπτει επίσης ότι στην περίπτωση συμβάσεων υψηλής αξίας, ο ανταγωνισμός μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της διαίρεσης σε τμήματα δεδομένου ότι: «[...] μόνο ένας μικρός αριθμός οικονομικών φορέων μπορούν να προσφέρουν το σύνολο των ζητούμενων προϊόντων ή υπηρεσιών, με αποτέλεσμα η αναθέτουσα αρχή να εξαρτάται από αυτούς».

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ36, Δ68/2020, Δ51, Δ65/2018, 4, 69 και 125/2017, όπου οι υπό ανάθεση δημόσιες συμβάσεις δεν είχαν υποδιαιρεθεί σε τμήματα, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 59 του ν. 4412/2016 και η αναθέτουσα αρχή δεν είχε αναφέρει στα έγγραφα της σύμβασης τους βασικούς λόγους της απόφασης της να μην υποδιαιρέσει την εν λόγω σύμβαση σε τμήματα.

Δ26/2021, όπου συνεκτιμώντας τον σκοπό που εξυπηρετεί το πλέγμα των σχετικών διατάξεων, ήτοι την ανάπτυξη του ανταγωνισμού μέσω της τμηματοποίησης και της συμμετοχής των ΜΜΕ, επισημάνθηκε στην αιτούσα η, κατ' αρχήν, υποχρέωση υποδιαίρεσης της σύμβασης, σε αντίθετη δε περίπτωση ότι η αναθέτουσα αρχή οφείλει να αναφέρει τους βασικούς λόγους μη υποδιαίρεσης αυτής διαζευτικά είτε στα έγγραφα της σύμβασης είτε στην ειδική έκθεση του άρθρου 341 του ν. 4412/2016 (στην προκειμένη περίπτωση, λόγω απουσίας σχετικής αναφοράς στα έγγραφα της σύμβασης, υπογραμμίστηκε η ανάγκη αναφοράς των ως άνω λόγων περί μη υποδιαίρεσης της σύμβασης στην ειδική έκθεση του άρθρου 341).

Δ4/2020, όπου ναι μεν υποδιαιρέθηκε η σύμβαση σε τμήματα, αλλά ομαδοποιήθηκε το μεγαλύτερο μέρος της προμήθειας σε ένα και μόνο τμήμα, γεγονός που εικάζεται ότι μπορεί να επηρέασε τη συμμετοχή στη διαγωνιστική διαδικασία, αφού η εγγύηση συμμετοχής επί της αξίας εκάστου τμήματος αυξάνει τα έξοδα συμμετοχής, με συνακόλουθο αποτέλεσμα τον αρνητικό αντίκτυπο στις υποβληθείσες προσφορές.

Δ. ΠΕΡΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

1) Περιοριστικοί όροι συμμετοχής – συμπερίληψη στις τεχνικές προδιαγραφές προϊόντων ορισμένης κατασκευής, παραγωγής ή γεωγραφικής προέλευσης

Η Αρχή έχει επισημάνει ότι, κατά βασική και ρητή επιταγή του ενωσιακού και του εθνικού δικαίου, οι τεχνικές προδιαγραφές δεν επιτρέπεται να κάνουν μνεία συγκεκριμένης κατασκευής ή προέλευσης ή ιδιαίτερων μεθόδων κατασκευής, ούτε να κάνουν αναφορά σε σήμα, δίπλωμα ευρεσιτεχνίας ή τύπο, καθώς και σε συγκεκριμένη καταγωγή ή παραγωγή ή γεωγραφική προέλευση, που θα είχε ως αποτέλεσμα να ευνοούνται ή να αποκλείονται ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένα προϊόντα («φωτογραφικές διατάξεις»). Αντί των ανωτέρω, δέον όπως περιλαμβάνεται αναλυτική περιγραφή των σχετικών προδιαγραφών, προκειμένου να προσδιοριστούν τα ζητούμενα είδη κατά τον πληρέστερο και πλέον κατανοητό για τους οικονομικούς φορείς τρόπο. Η μνεία προϊόντων με το εμπορικό τους σήμα επιτρέπεται μόνο κατ' εξαίρεση, στην περίπτωση που κάτι τέτοιο δικαιολογείται από το αντικείμενο της υπό ανάθεση σύμβασης, ήτοι όταν δεν είναι δυνατό να γίνει αρκούτως ακριβής και κατανοητή περιγραφή του αντικειμένου της σύμβασης μέσω της, κατά τα ανωτέρω, αναλυτικής περιγραφής των τεχνικών προδιαγραφών. Σε κάθε τέτοια περίπτωση, η μνεία των εμπορικών σημάτων προϊόντων πρέπει να συνοδεύεται από τον όρο «ή ισοδύναμο»¹⁰.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

38/2017, Δ32, Δ69, Δ111, Δ121, Δ139/2018 και Δ74/2019, όπου γίνονταν μνεία στις τεχνικές προδιαγραφές συγκεκριμένης κατασκευής ή προέλευσης ή ιδιαίτερης μεθόδου κατασκευής ή σήματος, χωρίς τον όρο «ή ισοδύναμο»,

2/2017, όπου, ρητώς προβλεπόταν στους όρους της διακήρυξης η απαίτηση προσκόμισης πιστοποιητικού διασφάλισης ποιότητας ISO, επί ποινή αποκλεισμού για τους συμμετέχοντες οικονομικούς φορείς σε όλα τα τμήματα του διαγωνισμού, χωρίς σε κανένα σημείο της διακήρυξης να γίνεται αναφορά σε ισοδύναμα πιστοποιητικά ή άλλα αποδεικτικά στοιχεία για ισοδύναμα μέτρα διασφάλισης της ποιότητας.

2) Αναγραφή γεωγραφικών περιορισμών ως κριτηρίων επιλογής (περιοριστικών όρων συμμετοχής) ή ως κριτηρίων ανάθεσης

Η Αρχή έχει επισημάνει ότι η αναθέτουσα αρχή δεν επιτρέπεται να θέτει ως λόγους αποκλεισμού ή προϋποθέσεις συμμετοχής/κριτήρια επιλογής στη διαγωνιστική διαδικασία όρους, οι οποίοι αντίκεινται στις αρχές της απαγόρευσης διακρίσεων και της αναλογικότητας και δεν δικαιολογούνται από την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος. Ομοίως, δεν επιτρέπεται να συνεκτιμά και να αξιολογεί ως κριτήριο ανάθεσης, μέσω της χορήγησης επιπλέον βαθμών, γεωγραφικές παραμέτρους. Εφόσον οι αναθέτουσες αρχές το κρίνουν απαραίτητο και δικαιολογημένο, βάσει του ειδικότερου αντικειμένου της υπό ανάθεση σύμβασης και των λοιπών

¹⁰ Πρβλ. σχετικώς Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 2 της Αρχής «Σύνταξη διακηρύξεων και τευχών διαγωνισμού προς αποφυγή συνήθων πλημμελειών των όρων αυτών» (ΑΔΑ: 6162ΟΞΤΒ-4ΕΓ), σελ. 9.

συνθηκών, έχουν ευχέρεια να περιλάβουν στα έγγραφα της σύμβασης αντίστοιχους όρους, αποκλειστικά ως ειδικούς όρους εκτέλεσης της σύμβασης σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 130 παρ. 2 ν. 4412/2016. Ωστόσο, δεν επιτρέπεται να εξαρτήσουν τη συμμετοχή υποψηφίων και άρα τον αποκλεισμό τους από ανάλογο γεωγραφικό περιορισμό, ούτε να αξιολογήσουν προσφορές και να αναθέσουν τη σύμβαση βάσει «γεωγραφικών» κριτηρίων¹¹.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ82, Δ102/2020, Δ12/2018, 57, 61, 81, 83 και 110/2017, όπου επιχειρήθηκε ad hoc να διερευνηθεί από την Αρχή η φύση των όρων που εισήγαγαν γεωγραφικό περιορισμό, ώστε να κριθεί -κατά περίπτωση- εάν επρόκειτο για όρο που είχε τεθεί, κατά τρόπο μη προσήκοντα, ως προϋπόθεση συμμετοχής ή ως κριτήριο ανάθεσης, ή αντιθέτως ως καθ' όλα νόμιμος ειδικός όρος εκτέλεσης της σύμβασης.

E. ΣΥΓΧΥΣΗ – ΑΣΑΦΕΙΑ - ΑΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

1) Σύγχυση – ασάφεια ως προς τα τιθέμενα στα έγγραφα της σύμβασης κριτήρια επιλογής

Πλημμέλειες στα έγγραφα της σύμβασης εντοπίζονται συχνά από την Αρχή και ως προς τους όρους που αφορούν στο στάδιο ποιοτικής επιλογής των υποψηφίων αναδόχων, ήτοι το στάδιο που προηγείται εκείνου της ανάθεσης και σχετίζεται με την καταλληλότητα των υποψηφίων αναδόχων να εκτελέσουν ορθώς και προσηκόντως την υπό ανάθεση σύμβαση. Ως γνωστόν, τα κριτήρια επιλογής μπορεί να αφορούν: α) την καταλληλότητα για την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, β) την οικονομική και χρηματοοικονομική επάρκεια και γ) την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα.

Υπενθυμίζεται ότι τα κριτήρια επιλογής είναι προαιρετικά στο σύνολό τους για την αναθέτουσα αρχή. Εφόσον δε τεθούν, πρέπει να σχετίζονται και να είναι ανάλογα με την υπό ανάθεση σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο, τη φύση και το μέγεθος αυτής, κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι απαιτήσεις συμμετοχής να περιορίζονται στις ελάχιστες απαραίτητες για τη διασφάλιση της ορθής εκτέλεσης της σύμβασης. Τούτο σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν τις πραγματικές ανάγκες της υπό ανάθεση σύμβασης, ώστε να μην περιορίζεται ο ανταγωνισμός και να μην αποκλείονται άνευ λόγου προσφορές. Σε κάθε περίπτωση, εφιστάται η προσοχή των αναθετουσών αρχών, ώστε τα κριτήρια επιλογής να μη συγχέονται με τα κριτήρια ανάθεσης της σύμβασης¹².

¹¹ Πρβλ. σχετικός Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 2 της Αρχής «Σύνταξη διακηρύξεων και τευχών διαγωνισμού προς αποφυγή συνήθων πλημμελειών των όρων αυτών» (ΑΔΑ: 6162ΟΞΤΒ-4ΕΓ), σελ. 8- 9, Κ.Ο. 11 «Κριτήρια ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων» (ΑΔΑ: ΩΛΝ4ΟΞΤΒ-ΜΙΦ), σελ. 17, καθώς και με α.π. 6601/13.12.2019 διευκρινιστικό έγγραφο της Αρχής «Διευκρινίσεις επί ειδικότερων ζητημάτων που ανακύπτουν σε διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων προμηθειών υγρών καυσίμων» (ΑΔΑ: ΡΨΦΝΟΞΤΒ-ΛΟΧ).

¹² Πρβλ. σχετικός Κ.Ο. 13 της Αρχής «Κριτήρια ποιοτικής επιλογής δημοσίων συμβάσεων και έλεγχος καταλληλότητας» (ΑΔΑ: ΩΒΥ7ΟΞΤΒ-ΤΛ7), καθώς και Κ.Ο. 11 της Αρχής «Κριτήρια ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων» (ΑΔΑ: ΩΛΝ4ΟΞΤΒ-ΜΙΦ), σελ. 17.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ9/2021, όπου τα κριτήρια επιλογής δεν εκφράζονται ως ελάχιστα επίπεδα ικανότητας, δεν εξειδικεύονται και δεν ορίζονται οι ελάχιστες απαιτήσεις και μάλιστα κατά τρόπο που αυτά να είναι συνδεδεμένα και ανάλογα προς το αντικείμενο της σύμβασης, ως εκ τούτου, δεν προκύπτει με σαφήνεια ο τρόπος που θα αξιολογηθούν τα αιτούμενα δικαιολογητικά εφόσον δεν έχει καθοριστεί το ελάχιστο πεδίο τους,

Δ4/2020, όπου τα κριτήρια επιλογής συγχέονται αφενός με το περιεχόμενο της τεχνικής προσφοράς, αφετέρου προκαλείται σύγχυση σχετικά με το εάν αυτό καθ' εαυτό το κριτήριο επιλογής σχετίζεται με την καταλληλότητα για την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας ή με την τεχνική και επαγγελματική ικανότητα του οικονομικού φορέα, περαιτέρω δε, τα κριτήρια επιλογής κρίνονται αυστηρά σε βαθμό που ενδεχομένως αποτέλεσαν αδικαιολόγητο εμπόδιο στη συμμετοχή των ΜΜΕ,

Δ3 και Δ84/2018, όπου τα κριτήρια επιλογής δεν είναι ανάλογα του προς ανάθεση τμήματος,

Δ19/2018, όπου διαπιστώθηκε ασάφεια ως προς την απαιτούμενη από τα έγγραφα της σύμβασης τεχνική και επαγγελματική ικανότητα,

37, 69 και 98/2017, όπου τα τιθέμενα στη διακήρυξη κριτήρια επιλογής δεν εκφράζονται ως ελάχιστα επίπεδα ικανότητας ούτε προσδιορίζονται τα κατάλληλα αποδεικτικά μέσα / συγχέονται με το περιεχόμενο της τεχνικής προσφοράς και δεν είναι ανάλογα του προς ανάθεση τμήματος.

2) Εν γένει ασαφείς και αδιαφανείς όροι των εγγράφων της σύμβασης

Σύμφωνα με τη νομολογία, βλ. ενδεικτικά ΕλΣυν Τμ. VI 3368/2011, "Η αρχή της διαφάνειας που απορρέει από την αρχή της ίσης μεταχείρισης, προϋποθέτει ότι όλοι οι όροι και οι λεπτομέρειες της διαδικασίας ανάθεσης αποτυπώνονται με σαφήνεια και ακρίβεια στην οικεία διακήρυξη. Συνεπώς, η αρχή της διαφάνειας συνεπάγεται ότι όλα τα ουσιώδη στοιχεία για την προσήκουσα κατανόηση του αντικειμένου της υπό σύναψη προμήθειας τίθενται σε γνώση όλων των υποψηφίων, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα να κατανοήσουν το ακριβές περιεχόμενο των όρων της διακήρυξης και να τους ερμηνεύσουν με τον ίδιο τρόπο και αφετέρου να παρέχεται στην αναθέτουσα αρχή η δυνατότητα να ελέγξει αποτελεσματικά εάν οι προσφορές των υποψηφίων ανταποκρίνονται στα κριτήρια που διέπουν τον οικείο διαγωνισμό [...] (βλ. σχετ. Πρακτικά Ολομ. Ε.Σ. της 27ης Γ.Σ. της 29.11.2000 και της 32ης Γ.Σ. της 20.12.2000, VI Τμ. Αποφάσεις 2246, 1778/2011, 3145/2010, 1652, 1723/2009, Πράξεις 22, 36, 46/2009, 2/2003, 8/2004, βλ. και Δ.Ε.Κ., 12.12.2002 C470/99 «Universale Bau κ.λπ.», σκ. 93 και 18.10.2001 «SIAC Construction Ltd», σκ. 34 και 41 έως 44, 17.9.2002 Concordia Bus Finland Oy Ab και Helsingin Kaupunki, HKL –Bussiliikenne, C513/99, σκ. 81 έως 83, [...]).»

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής, όπου διαπιστώθηκε η ύπαρξη ασαφών/αδιαφανών όρων των εγγράφων της σύμβασης:**

Δ34/2021, ως προς τη μη συμπλήρωση κρίσιμων πεδίων της διακήρυξης που αναρτήθηκε στο ΚΗΜΔΗΣ και εν συνεχεία στο ΕΣΗΔΗΣ (πχ. καταληκτική ημερομηνία και ώρα παραλαβής προσφορών, ημερομηνία και ώρα ηλεκτρονικής αποσφράγισης των προσφορών, ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης στην Ε.Ε., αριθμός προκήρυξης και αριθμός ΑΔΑΜ της διακήρυξης,

ημερομηνία ισχύος εγγύησης συμμετοχής)¹³.

Δ4/2021, ως προς το ορισμένο του οικονομικού αντικείμενου και την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης,

Δ54/2020, Δ85, Δ94/2019, Δ1, Δ29/2018, ως προς την υποδιαίρεση της σύμβασης σε τμήματα και τη δυνατότητα συμμετοχής σε αυτά,

Δ29/2018 και 75/2017, ως προς το ύψος της εγγυητικής επιστολής συμμετοχής,

Δ57/2018, ως προς την ενεργοποίηση του δικαιώματος προαίρεσης

Δ94/2018, ως προς τα τεθέντα κριτήρια ανάθεσης,

Δ22/2019 και Δ138/2018, ως προς τις απαιτούμενες ποσότητες, τα είδη των αγαθών και των εργασιών,

5 και 88/2017, όπου η τιμή αναφοράς του ποσοστού έκπτωσης δεν αντιστοιχούσε σε ένα ενιαίο κριτήριο αξιολόγησης των οικονομικών προσφορών πχ. είτε στη λιανική είτε στη χονδρική τιμή πώλησης καυσίμων, ως εκ τούτου ο σχετικός όρος, δηλαδή το γεγονός ότι κριτήριο κατακύρωσης ήταν το μεγαλύτερο ποσοστό επί της μέσης λιανικής ή χονδρικής τιμής πώλησης, έπασχε αοριστίας ως προς την εύρεση της χαμηλότερης τιμής και την, βάσει αυτής, ανάδειξη του αναδόχου (πρβλ. και απόφαση ΕλΣυν Κλ ΣΤ' 20/2014).

3) Μη ακριβής και αντιπροσωπευτική περιγραφή του αντικείμενου της διακήρυξης, παράλειψη αναφοράς κωδικών CPV ή εσφαλμένη υπαγωγή/χρήση κωδικών CPV

Η Αρχή έχει επισημάνει, σε αρκετές περιπτώσεις, την ανάγκη για ακριβή και αντιπροσωπευτική περιγραφή του υπό ανάθεση αντικείμενου, όπως αυτό αποτυπώνεται στα

¹³ Πάντως, εν προκειμένω, τα στοιχεία της ημερομηνίας έναρξης υποβολής προσφορών, της καταληκτικής ημερομηνίας και ώρας, καθώς και της ημερομηνίας και ώρας ηλεκτρονικής αποσφράγισης περιλαμβάνονταν στο κείμενο της περίληψης της Διακήρυξης, το οποίο αναρτήθηκε στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ και δημοσιεύθηκε τον εθνικό τύπο, ενώ ήταν εμφανή και στην πλατφόρμα του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ. Επίσης, τα στοιχεία της καταληκτικής ημερομηνίας και ώρας υποβολής προσφορών, καθώς και της ημερομηνίας και ώρας ηλεκτρονικής αποσφράγισης περιλαμβάνονταν στο κείμενο της προκήρυξης, όπως αυτό αναρτήθηκε στο έντυπο της Ε.Ε.Ε.Ε. και στη συνέχεια στο ΚΗΜΔΗΣ. Ως εκ τούτου, στην υπό εξέταση περίπτωση, αν και εξέλιπαν ουσιώδη στοιχεία της διακήρυξης ανάθεσης δημόσιας σύμβασης, η έλλειψη αυτή δεν φαίνεται, εν προκειμένω, να επηρέασε ουσιωδώς τη διαδικασία αναθέσεως, ούτε να έπληξε την ανάπτυξη ανταγωνισμού, καθώς τα εν λόγω στοιχεία περιλήφθηκαν, όχι μεν στη διακήρυξη, όμως σε άλλα έγγραφα της διαδικασίας σύναψης δημόσιας σύμβασης (περίληψη διακήρυξης, προκήρυξη, κλπ) και έλαβαν ευρύτερη δημοσιότητα, ως εκ τούτου, άλλωστε, στη διαγωνιστική διαδικασία έλαβε μέρος αξιόλογος αριθμός υποψηφίων και υποβλήθηκαν προσφορές για τα 5 από τα συνολικά 6 τμήματα του διαγωνισμού. Σημειωτέον, περαιτέρω, ότι, δεν υποβλήθηκε στην πλατφόρμα του ΕΣΗΔΗΣ κανένα διευκρινιστικό ερώτημα ούτε αιτίαση σε σχέση με τα εν λόγω ζητήματα, τουτάντιον υποβλήθηκαν παραδεκτές και εμπρόθεσμες προσφορές, το οποίο υποδηλώνει ότι οι προσφέροντες είχαν λάβει γνώση των ουσιωδών στοιχείων/όρων της διαγωνιστικής διαδικασίας, προκειμένου να μπορέσουν να υποβάλουν εγκαίρως και προσηκόντως τις προσφορές τους. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, βάσει της αρχής της διαφάνειας, αλλά και της τυπικότητας, που διέπουν τις διαδικασίες ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων, έγινε ισχυρή σύσταση στην αναθέτουσα αρχή, σε μελλοντικές διαδικασίες, να επιδεικνύει ιδιαίτερη προσοχή στην πλήρη και ακριβή αποτύπωση όλων των απαιτούμενων υπό του νόμου στοιχείων (πρβλ. αντίστοιχη κρίση και σε ΕλΣυν Τμ. VI 3368/2011).

έγγραφα της σύμβασης, μεταξύ άλλων, και όσον αφορά στην ορθή χρήση των αντίστοιχων κωδικών CPV.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ1/2021, Δ40 και Δ99/2019, όπου έχει τονιστεί ότι, ακόμα και στην περίπτωση που η υπόψη διαγωνιστική διαδικασία αφορά στη σύναψη μεικτής δημόσιας σύμβασης, η οποία ενσωματώνει χαρακτηριστικά περισσότερων ειδών δημοσίων συμβάσεων (έργων, προμηθειών ή/και υπηρεσιών), είναι αναγκαία η ορθή αναφορά τόσο του αντικειμένου της σύμβασης όσο και όλων των σχετικών κωδικών CPV, ασχέτως του εάν – εν τέλει – η μεικτή σύμβαση ανατίθεται σύμφωνα με τις διατάξεις που εφαρμόζονται στο είδος της σύμβασης που χαρακτηρίζει το κύριο αντικείμενο της σχετικής σύμβασης, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 4 παρ. 2 ν. 4412/2016.

Δ26/2021, όπου, προς βελτίωση των διαγωνιστικών διαδικασιών, επισημάνθηκε ότι, εφόσον η υπό εξέταση σύμβαση αφορά αποκλειστικά σε ανάθεση δημόσιας σύμβασης γενικών υπηρεσιών και δη υπηρεσιών θαλάσσιας διάσωσης, για την εκτέλεση της οποίας οι συμμετέχοντες οικονομικοί φορείς οφείλουν να διαθέτουν τον αναγκαίο ατομικό και κοινό εξοπλισμό, όπως περιγράφεται στο ιστορικό, δέον όπως επανεξεταστεί ο τρόπος περιγραφής του οικονομικού αντικειμένου, στο οποίο γίνεται αναφορά σε υπηρεσίες και σε εξοπλισμό, καίτοι δεν αφορά σε μεικτή σύμβαση, και ενδεχομένως, να προκαλείται σύγχυση στους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς.

4) Μη επίκαιρες τεχνικές προδιαγραφές μελέτης και διακήρυξης

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθεται η Γνώμη της Αρχής:**

Δ23/2018, όπου πιθανολογήθηκε ότι ο κύριος λόγος για τον οποίο δεν υποβλήθηκαν προσφορές και ο διαγωνισμός κηρύχθηκε εν μέρει άγονος, ήταν οι μη επίκαιρες τεχνικές προδιαγραφές της μελέτης, συστήθηκε δε στην αναθέτουσα αρχή να επανεξετάσει το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τους όρους των τεχνικών προδιαγραφών και να διερευνήσει, σε συνεργασία με το αρμόδιο Υπουργείο, την ανάγκη επικαιροποίησής του.

ΣΤ. ΥΠΟΒΟΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΩΝ

1) Σύγχυση της έννοιας της «μη κατάλληλης» προσφοράς, σε σχέση με την έννοια της «μη κανονικής» ή της «απαράδεκτης» προσφοράς

Κατά τη ρητή διατύπωση του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του ν. 4412/2016: «**Μη κατάλληλη** θεωρείται μία προσφορά όταν είναι άσχετη με τη σύμβαση και αδυνατεί προδήλως, χωρίς να τροποποιηθεί ουσιαστικά, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής, όπως προσδιορίζονται στα έγγραφα της σύμβασης». Κατά την έννοια της ως άνω διάταξης, η μη καταλληλότητα προσφορών αφορά σε περιπτώσεις πλημμελών ουσίας, ιδιαίτερα σοβαρών ελλείψεων των προσφορών, οι οποίες φανερώνουν ότι κατ' ουσίαν η αγορά δεν ανταποκρίθηκε στην προς ανάθεση σύμβαση έτσι όπως αυτή προδιαγράφηκε στα τεύχη του διαγωνισμού από την αναθέτουσα αρχή. Συναφώς επισημαίνεται ότι σύμφωνα με σχετική νομολογία (ΕΣ/Τμ. VI

3558/2009, 44/2007), μη κατάλληλες θεωρούνται γενικά οι προσφορές που δεν έχουν καμία σχέση με τη σύμβαση, δηλαδή το περιεχόμενο τους δεν εναρμονίζεται με τις απαιτήσεις της σύμβασης και είναι ασύμβατο με τις ανάγκες της αναθέτουσας αρχής και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να ικανοποιήσουν τις εν λόγω ανάγκες¹⁴.

Στην περίπτωση που, κατόπιν ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, είτε δεν υποβλήθηκε καμία προσφορά ή αίτηση συμμετοχής είτε καμία από τις υποβληθείσες προσφορές ή αιτήσεις συμμετοχής δεν είναι «κατάλληλη», η Αρχή έχει επισημάνει στις σχετικές γνώμες της ότι, δέον όπως γίνεται επίκληση της νομικής βάσης του άρθρου 32 παρ. 2 περ. α' του ν. 4412/2016, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, κατά την υποβολή αιτήματος για την παροχή σύμφωνης γνώμης της Αρχής για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις των παρ. 3 και 4 του άρθρου 26 του ν. 4412/2016: «3. **Μη κανονικές προσφορές** θεωρούνται συγκεκριμένα: α) όσες δεν πληρούν τις προϋποθέσεις των εγγράφων της σύμβασης, β) όσες παρελήφθησαν εκπρόθεσμα, γ) όταν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία αθέμιτης πρακτικής, όπως συμπαιγνίας ή διαφθοράς, δ) όσες κρίνονται από την αναθέτουσα αρχή ασυνήθιστα χαμηλές. 4. **Απαράδεκτες προσφορές** θεωρούνται συγκεκριμένα: α) όσες υποβάλλονται από προσφέροντες οι οποίοι δεν διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα και β) όσων η τιμή υπερβαίνει τον προϋπολογισμό της αναθέτουσας αρχής, όπως καθορίστηκε και τεκμηριώθηκε πριν την έναρξη της διαδικασίας σύναψης σύμβασης»¹⁵.

Στην περίπτωση που, κατόπιν ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, υποβάλλονται μόνο μη κανονικές προσφορές ή απαράδεκτες προσφορές, κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων, η Αρχή έχει επισημάνει στις σχετικές γνώμες της ότι, δέον όπως γίνεται επίκληση της νομικής βάσης του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του ν. 4412/2016, εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, κατά την υποβολή αιτήματος για την παροχή σύμφωνης γνώμης της Αρχής για την προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης με δημοσίευση προκήρυξης (ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση ή ανταγωνιστικός διάλογος). Υπενθυμίζεται, πάντως, ότι, στις περιπτώσεις αυτές, οι αναθέτουσες αρχές δεν απαιτείται να δημοσιεύουν προκήρυξη σύμβασης, εφόσον στη διαδικασία περιλαμβάνουν όλους τους προσφέροντες οι οποίοι πληρούν τα κριτήρια των άρθρων 73 έως 83 (κριτήρια ποιοτικής επιλογής) και οι οποίοι, κατά την προηγηθείσα ανοικτή ή κλειστή διαδικασία, υπέβαλαν προσφορές σύμφωνες προς τις τυπικές απαιτήσεις της διαδικασίας σύναψης σύμβασης, και μόνον αυτούς.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, επισημαίνεται ότι, ανεξαρτήτως της οιασδήποτε νομικής βάσης επικαλείται η αναθέτουσα αρχή, η Αρχή έχει το δικαίωμα υπαγωγής στην ορθή νομική βάση εκάστου υποβληθέντος αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης¹⁶.

¹⁴ Πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1 περ. 46 και 47 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1 του ν. 4782/2021, όπου περιλήφθηκαν οι ορισμοί των εννοιών της «μη κατάλληλης προσφοράς» και της «μη κατάλληλης αίτησης συμμετοχής», αντιστοίχως.

¹⁵ Πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1 περ. 44 και 45 του ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 1 του ν. 4782/2021, όπου περιλήφθηκαν οι ορισμοί των εννοιών της «μη κανονικής προσφοράς» και της «απαράδεκτης προσφοράς», αντιστοίχως.

¹⁶ Πρβλ. σχετικώς Κατευθυντήρια Οδηγία (Κ.Ο.) 1 «Διαδικασία έκδοσης απόφασης της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων επί αιτημάτων αναθετούσων αρχών/αναθετόντων φορέως περί παροχής σύμφωνης γνώμης για την προσφυγή σε διαδικασία διαπραγμάτευσης του αρ. 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011» (ΑΔΑ:ΒΙ6ΜΟΞΤΒ-ΔΚΦ), ιδίως σελ. 15 έως 17.

Περαιτέρω, στις γνώμες της, η Αρχή έχει αναφερθεί στην προσφυγή της αναθέτουσας αρχής στην ανταγωνιστική διαδικασία με διαπραγμάτευση, κατόπιν παροχής σύμφωνης γνώμης της, κατά τις διατάξεις του άρθρου 26 παρ. 2 περ. β' του ν. 4412/2016, σημειώνοντας ότι: Με δεδομένο ότι δεν τίθεται τυπικά εκ του νόμου υποχρέωση της αναθέτουσας αρχής για τη μη ουσιώδη τροποποίηση των όρων της διακήρυξης του προηγθέντος ανοικτού διαγωνισμού, επισημαίνεται ότι, δέον όπως, σε συμμόρφωση με τα διαλαμβανόμενα στην αιτιολογική σκέψη 45 Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, η αναθέτουσα αρχή:

α) καθορίσει - κατά ουσιώδη ή μη τροποποίηση των όρων της ανωτέρω διακήρυξης –«εκ των προτέρων τις ελάχιστες απαιτήσεις που χαρακτηρίζουν τη φύση» της προς ανάθεση δημόσιας σύμβασης, οι οποίες είναι οι «όροι και τα χαρακτηριστικά (κυρίως φυσικά, λειτουργικά και νομικά) στα οποία πρέπει να ανταποκρίνεται ή τα οποία πρέπει να διαθέτει μια προσφορά ώστε να μπορεί η αναθέτουσα αρχή να αναθέσει τη σύμβαση σύμφωνα με τα κριτήρια ανάθεσης που έχει επιλέξει» και οι οποίες «δεν θα πρέπει να τροποποιηθούν κατά τις διαπραγματεύσεις»,

β) καθορίσει - κατά ουσιώδη ή μη τροποποίηση των όρων της ανωτέρω διακήρυξης - τα υποκριτήρια ανάθεσης της προς σύναψη δημόσιας σύμβασης και τη στάθμισή τους, τα οποία «θα πρέπει να παραμένουν σταθερά καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και να μην υπόκεινται σε διαπραγμάτευση, ώστε να διασφαλίζεται η ίση μεταχείριση όλων των οικονομικών φορέων.»

γ) λάβει υπόψη της, κατά τη διενέργεια της σκοπούμενης διαδικασίας διαπραγμάτευσης μέσω του Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ., ότι «όλες οι προσφορές καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας θα πρέπει να υποβάλλονται γραπτώς» και «για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της ιχνηλασιμότητας της διαδικασίας, όλες οι φάσεις θα πρέπει να τεκμηριώνονται δεόντως.»

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ36 και Δ34/2021, Δ14, Δ33, Δ43 και Δ61/2020, Δ81/2019, Δ23, Δ61 και Δ82/2018, 23/2017.

Ζ. ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΛΗΜΜΕΛΕΙΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ120/2019, Δ10, Δ61 και Δ69/2018 και 87/2017, όπου διαπιστώθηκε εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής, ελλιπής αιτιολόγηση ή μη νόμιμη απόρριψη προσφορών,

Δ96/2019, όπου επισημάνθηκε η πρόωρη κατάθεση του αιτήματος παροχής σύμφωνης γνώμης προς την Αρχή για προσφυγή στη διαπραγμάτευση, ήτοι πριν την ολοκλήρωση της διαγωνιστικής διαδικασίας και παρά την ύπαρξη εκκρεμοδικίας στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ως εκ τούτου, δεν είχε ολοκληρωθεί η προηγουμένως διεξαχθείσα ανοικτή διαδικασία ώστε να μπορεί η Αρχή αρμοδίως να εξετάσει το αίτημα της αναθέτουσας αρχής για παροχή σύμφωνης γνώμης - σε κάθε περίπτωση, δεν είχε εκδοθεί απόφαση ματαίωσης του διαγωνισμού σύμφωνα με το άρθρο 106 ν. 4412/2016,

Δ102/2019, όπου αναφέρθηκε ότι η διαπίστωση περί του αγόνου ή μη αποτελέσματος της διαγωνιστικής διαδικασίας πρέπει να προκύπτει από την Επιτροπή Διενέργειας και τα Πρακτικά

που συντάσσονται από αυτήν, καθώς η Επιτροπή είναι το αρμόδιο όργανο που οφείλει να διαπιστώσει, μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, την υποβολή ή μη προσφορών -και όχι μέσω υπηρεσιακών σημειωμάτων της αναθέτουσας αρχής.

Δ13 και Δ19/2021, Δ38, Δ54 και Δ56/2020, καθώς και Δ20/2018, όπου διαπιστώθηκε σημαντική χρονική απόσταση μεταξύ της αιτούμενης διαδικασίας διαπραγμάτευσης και της προηγουμένως διενεργηθείσας ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας. Η Αρχή έχει επισημάνει στις γνώμες της επί υποβληθέντων αιτημάτων για προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, ότι προϋπόθεση της προηγούμενης νομίμως διεξαχθείσας ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, είναι να ενεργείται η διαπραγμάτευση σε χρονική εγγύτητα προς το χρόνο της ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας η οποία απέβη άγονη, υπό την έννοια ότι ο χρόνος υποβολής του σχετικού αιτήματος προς την Αρχή για παροχή σύμφωνης γνώμης δεν πρέπει να απέχει σημαντικά από τη διενέργεια του προηγηθέντος ανοικτού διαγωνισμού. Άλλως, ήτοι σε περίπτωση σημαντικής χρονικής απόστασης μεταξύ αυτών, κατά την οποία θα ήταν εφικτή η διενέργεια ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, είναι δυνατόν να κριθεί ότι καταστρατηγείται η ρύθμιση του εν λόγω κανόνα, ως τρόπου επιλογής αναδόχου και να αναιρείται ο εξαιρετικός χαρακτήρας της σχετικής διαδικασίας διαπραγμάτευσης.

III. ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ – ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Περαιτέρω, σημειώνεται ότι στις εκδοθείσες Γνώμες της Αρχής επί υποβληθέντων αιτημάτων για προσφυγή στη διαπραγμάτευση περιλήφθηκαν - σε ορισμένες περιπτώσεις - εν γένει υποδείξεις και συστάσεις προς τις αναθέτουσες αρχές, προκειμένου για τη βελτίωση των διαγωνιστικών διαδικασιών τους, τον έγκαιρο προγραμματισμό, την καλύτερη προετοιμασία των τευχών της διακήρυξης και την εκ των προτέρων αντιμετώπιση ενδεχόμενων προβλημάτων – δυσχερειών που ανακύπτουν, με βάση τη συνήθη πείρα, κατά τη διαδικασία ανάθεσης και εκτέλεσης των συμβάσεων. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι η τελική διαμόρφωση των εγγράφων της σύμβασης εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια της αναθέτουσας αρχής, στο πλαίσιο, πάντοτε, της τήρησης της αρχής της νομιμότητας.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι κάτωθι υποδείξεις – συστάσεις που διατυπώθηκαν από την Αρχή:

1) Συστάσεις για επιλογή διαδικασιών ή άλλων τεχνικών και εργαλείων για ηλεκτρονικές και συγκεντρωτικές διαδικασίες σύναψης συμβάσεων

Η Αρχή έχει επισημάνει, σε αρκετές περιπτώσεις, ότι η γνωστή στην αναθέτουσα αρχή, τεχνική δυσχέρεια της σύμβασης, η οποία σχετίζεται με τον δυσχερή εκ των προτέρων προσδιορισμό του ύψους των αναγκών της, μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά, εάν η αναθέτουσα αρχή προκρίνει την προκήρυξη κατάλληλης συμφωνίας – πλαίσιο, αντί της λύσης της προκήρυξης κλασικής δημόσιας σύμβασης. Και τούτο, δεδομένου ότι στην περίπτωση της συμφωνίας – πλαίσιο, ο σαφής προσδιορισμός των ποσοτήτων των προς προμήθεια αγαθών και των προς παροχή υπηρεσιών δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της διακήρυξης. Η χρήση της συμφωνίας-πλαίσιο έχει επιτυχή εφαρμογή κυρίως για την προμήθεια ειδών, παροχή υπηρεσιών και εκτέλεση έργων που καλύπτουν πάγιες επαναλαμβανόμενες ανάγκες, η ακριβής ποσότητα των οποίων δεν είναι εκ των προτέρων γνωστή και τα οποία δεν αναμένεται να μεταβληθούν ουσιωδώς κατά τα τεχνικά τους

χαρακτηριστικά στα έτη που θα καλύπτει η συμφωνία-πλαίσιο

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ1, Δ18/2021, Δ29, Δ53, Δ70/2020 και Δ99/2019.

Μάλιστα, η Αρχή επεσήμανε προσφάτως (πρβλ. ανωτέρω Δ1/2021 γνώμη της) ότι η σώρευση επαναλαμβανόμενων πλημμελειών από την αναθέτουσα αρχή ως προς τον –κατά τρόπο ασαφή- προσδιορισμό των ποσοτήτων του προς ανάθεση αντικειμένου, με πρόσχημα την αντικειμενική δυσχέρεια επακριβούς εκ των προτέρων προσδιορισμού του οικονομικού αντικειμένου της σύμβασης, μπορεί να κριθεί εν τέλει ότι συνιστά συμπεριφορά με σκοπό την καταστρατήγηση της αρχής της διαφάνειας που απορρέει από την αρχή της ίσης μεταχείρισης, καθώς και του ορισμένου του οικονομικού αντικειμένου της σύμβασης. Το ανωτέρω πρόβλημα μπορεί ευχερώς να αντιμετωπισθεί με τη χρήση του ενδεδειγμένου, όπως προαναφέρθηκε, εργαλείου της σύναψης συμφωνίας-πλαίσιο, αντί της κατ' έτος προκήρυξης σχετικού διαγωνισμού, ο οποίος πάντοτε θα πάσχει από το εγγενές στην περίπτωση αυτή σφάλμα της ασάφειας και αοριστίας του οικονομικού αντικειμένου της σύμβασης.

2) Συστάσεις για δημόσιες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών μεταφοράς μαθητών και συγκεκριμένα για την αντιμετώπιση της ανάγκης κάλυψης νέων δρομολογίων που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ5 και Δ18/2020, όπου, σε περιπτώσεις διακηρύξεων δημοσίων συμβάσεων παροχής υπηρεσιών μεταφοράς μαθητών, έγιναν συστάσεις από την Αρχή για την πρόβλεψη, στα έγγραφα της σύμβασης, ρήτρας τροποποίησης της σύμβασης κατά την εκτέλεση, προκειμένου να καλύπτονται, λ.χ. κατ' άρθρο 132 παρ. 1 περ. α' του ν. 4412/2016, τυχόν νέα δρομολόγια τα οποία προκύπτουν – κατά τη συνήθη πείρα – μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας των εγγραφών των μαθητών κατά το εκάστοτε τρέχον σχολικό έτος.

Δ94/2020, όπου έγιναν υποδείξεις από την Αρχή για άμεση εκκίνηση νέων διαγωνιστικών διαδικασιών για την παροχή υπηρεσιών μεταφοράς μαθητών, ώστε να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά, μεταξύ άλλων, και η γνωστή και προκύπτουσα - κατά τη συνήθη πείρα - στην αναθέτουσα αρχή, ανάγκη κάλυψης νέων δρομολογίων μεταφοράς μαθητών, τα οποία ανακύπτουν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και δεν μπορούν να καλυφθούν από την παράταση των συμβάσεων μεταφοράς μαθητών του προηγούμενου έτους, δυνάμει νομοθετικών ρυθμίσεων (πρβλ. άρθρο 33 του ν. 4713/2020, Α' 147). Και τούτο, με στόχο να μην απαιτείται οι αναθέτουσες αρχές να προσφεύγουν -σε τέτοιες περιπτώσεις- κάθε φορά στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης, επικαλούμενες λόγους κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε απρόβλεπτη κατάσταση. Εφόσον δε, προκύψουν ανάδοχοι από τις νέες διαγωνιστικές διαδικασίες πριν τη λήξη του σχολικού έτους, θα πρέπει να επέρχεται αυτοδίκαιη λύση των συμβάσεων που τυχόν υπογραφούν βάσει της διαδικασίας της διαπραγμάτευσης.

Δ87, Δ98 και Δ99/2020, όπου επισημάνθηκε ότι, ως προς την προκήρυξη δημόσιας σύμβασης παροχής υπηρεσιών μεταφοράς μαθητών, προκρίνεται η ενδεδειγμένη λύση της εφαρμογής Δυναμικού Συστήματος Αγορών (ΔΣΑ). Προς τον σκοπό αυτό, έχει εκδοθεί από την Αρχή

υπόδειγμα διακήρυξης για τη δημιουργία ΔΣΑ (άνω των ορίων) και την ανάθεση, μέσω αυτού, επιμέρους συμβάσεων παροχής υπηρεσιών μεταφοράς μαθητών από τις Περιφέρειες, μέσω της χρήσης κατάλληλων τεχνικών και εργαλείων. Το ως άνω υπόδειγμα, αναρτημένο στην ιστοσελίδα της Αρχής, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο που μπορεί να συμβάλλει στην ευελιξία, την επιτάχυνση των διαδικασιών, τη μείωση των διοικητικών βαρών και την άμβλυση των μέχρι σήμερα προβλημάτων, τα οποία εντοπίζονται τόσο στον σχεδιασμό όσο και κατά τη διαδικασία σύναψης και, κυρίως, εκτέλεσης των συμβάσεων μεταφοράς μαθητών Α' βάθμιας και Β' βάθμιας εκπαίδευσης, με σκοπό τη διασφάλιση ποιοτικότερων υπηρεσιών και την αδιάλειπτη παροχή τους¹⁷.

3) Συστάσεις σε ό,τι αφορά στους εκάστοτε τιθέμενους στα έγγραφα της σύμβασης ειδικούς όρους εκτέλεσης

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:**

Δ82 και Δ102/2020, όπου η Αρχή επεσήμανε ότι, κατά τη διαμόρφωση των ειδικών όρων εκτέλεσης των εγγράφων της σύμβασης και ιδίως κατά τη συνεκτίμηση των γεωγραφικών ιδιαιτεροτήτων εκάστης περιοχής και των ειδικότερων αναγκών της αναθέτουσας αρχής, θα εδύνατο - ενδεχομένως δε σε κάποιες περιπτώσεις θα ήταν σκόπιμο - να λαμβάνονται υπόψη, όχι κατ' ανάγκη τα όρια εκάστοτε Δήμου, Νομού κλπ στη βάση της διοικητικής διαίρεσης της χώρας, αλλά λ.χ. η χιλιομετρική απόσταση από την έδρα του εν λόγω Δήμου, Νομού, κλπ.

4) Συστάσεις ως προς τη σκοπιμότητα διερεύνησης από την αναθέτουσα αρχή, της τυχόν δυνατότητας υπαγωγής της προς ανάθεση σύμβασης, για την οποία σκοπείται η προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης, στη διαδικασία ανάθεσης των άρθρων 12 «Δημόσιες συμβάσεις μεταξύ φορέων του δημοσίου τομέα (άρθρο 12 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ) ΕΕ)», 40 «Κεντρικές δραστηριότητες αγορών και κεντρικές αρχές αγορών (ΚΑΑ) (άρθρο 37 της Οδηγίας 2014/24/ ΕΕ)» ή 42 «Περιστασιακές από κοινού διαδικασίες σύναψης συμβάσεων (άρθρο 38 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ)» του ν. 4412/2016

➔ **Ενδεικτικά, η Δ102/2019 γνώμη της Αρχής, όπου σε ό,τι αφορά την ακολουθητέα διαδικασία (αίτημα για προσφυγή στη διαπραγμάτευση), επισημάνθηκε από την Αρχή ότι χρήζει διερεύνησης η έννομη σχέση που συνδέει την αναθέτουσα αρχή με τον/ους υποψήφιο/ους ανάδοχο/ους, σε συνάρτηση με το αντικείμενο της υπό σύναψη σύμβασης, τις κατά νόμο αρμοδιότητες του/ων υποψηφίου/ων αναδόχου/ων και την τυχόν δυνατότητα άσκησης ελέγχου, αποφασιστικής επιρροής και εποπτείας εκ μέρους της αναθέτουσας αρχής.**

5) Επισημάνσεις, στο πλαίσιο άσκησης της κατ' άρθρον 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011, αρμοδιότητας της Αρχής, ως προς τη (μη) δυνατότητά της να υπεισέλθει στη

¹⁷ Πρβλ. σχετικώς το με α.π. 2595/13.5.2019 ενημερωτικό έγγραφο της Αρχής «Έκδοση από την Αρχή υποδείγματος διακήρυξης για την ανάθεση συμβάσεων παροχής υπηρεσιών μεταφοράς μαθητών, μέσω ΔΣΑ» (ΑΔΑ: 6ΥΖ4ΟΞΤΒ-ΨΔΠ).

διενέργεια της διαδικασίας διαπραγμάτευσης με συγκεκριμένο οικονομικό φορέα

➔ **Ενδεικτικά**, η Δ9/2021 Γνώμη της Αρχής, όπου επισημάνθηκε ότι, στο πλαίσιο άσκησης της κατ' άρθρον 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011, όπως ισχύει, αρμοδιότητας της Αρχής, για παροχή σύμφωνης γνώμης επί αιτημάτων διαπραγμάτευσης, με επικαλούμενες νομικές βάσεις τις διατάξεις των άρθρων 32 παρ. 2 περ. α' ή 26 παρ. 2 περ. β' του ν. 4412/2016, ελέγχεται η νομιμότητα της υποκείμενης διαγωνιστικής διαδικασίας, ήτοι η νομιμότητα του προηγηθέντος άγονου ανοικτού ή κλειστού διαγωνισμού, καθώς αυτή συνδέεται παρακολουθηματικά με τη νομιμότητα της διαδικασίας διαπραγμάτευσης. Στο πλαίσιο αυτό, δεν δύναται να υπεισέλθει η Αρχή, κατά το χρονικό σημείο υποβολής του αιτήματος προς αυτήν για παροχή σύμφωνης γνώμης με κάποια από τις ως άνω επικαλούμενες νομικές βάσεις, στην ίδια τη διαδικασία προσφυγής στη διαπραγμάτευση που θα ακολουθηθεί μετά την παροχή σύμφωνης γνώμης και συνακόλουθα, δεν δύναται να γνωμοδοτήσει ως προς τη δηλωθείσα βούληση της αναθέτουσας αρχής να προσφύγει στη διαπραγμάτευση της υπό ανάθεση σύμβασης με συγκεκριμένο οικονομικό φορέα. Ως εκ τούτου, η παροχή σύμφωνης γνώμης της Αρχής διαφαίνεται ότι έγκειται (και εξαντλείται) στην εξέταση της σωρευτικής συνδρομής της πλήρωσης των προϋποθέσεων εφαρμογής των διατάξεων των άρθρων 32.2.α και 26.2.β του ν. 4412/2016 για την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης και όχι στη διενέργεια της ανωτέρω διαδικασίας με συγκεκριμένο οικονομικό φορέα / εν δυνάμει ανάδοχο.

6) Συστάσεις ως προς τον τρόπο υποδιαίρεσης των συμβάσεων σε τμήματα

Μολονότι οι αναθέτουσες αρχές είναι ελεύθερες να εξετάζουν την ορθότητα της υποδιαίρεσης της σύμβασης σε τμήματα αυτόνομα χωρίς να υπόκεινται σε διοικητική ή δικαστική εποπτεία, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι αρχές που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης και αφορούν στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων, η Αρχή έχει -σε αρκετές περιπτώσεις- επιστήσει την προσοχή τους στην επιλογή του ενδεδειγμένου τρόπου υποδιαίρεσης της σύμβασης σε τμήματα, λχ. ανά είδος, ώστε, κατά περίπτωση (ad hoc), να επιτυγχάνεται η ανάπτυξη μεγαλύτερου ανταγωνισμού και συμμετοχής ΜΜΕ¹⁸.

➔ **Ενδεικτικά, παρατίθενται οι κάτωθι Γνώμες της Αρχής:** Δ47, Δ57, Δ65 και Δ73/2020.

7) Συστάσεις, από άποψη σκοπιμότητας, για επανάληψη της διαγωνιστικής διαδικασίας στο σύνολό της ή για τα τμήματα που κατέστησαν άγονα, ενδεχομένως και με περαιτέρω υποδιαίρεση σε τμήματα ανά είδος

➔ **Ενδεικτικά**, μειοψηφία στις Δ2 και Δ73/2020 γνώμες της Αρχής, όπου για λόγους χρηστής δημοσιονομικής διοίκησης και διαφάνειας, εφόσον το αίτημα παροχής σύμφωνης γνώμης της Αρχής για προσφυγή στη διαπραγμάτευση αφορούσε σε ετήσιες, προβλέψιμες, πάγιες και διαρκείς ανάγκες, σημαντικού οικονομικού αντικείμενου, διατυπώθηκαν συστάσεις για επανάληψη της διαγωνιστικής διαδικασίας στο σύνολό της ή για τα τμήματα που κατέστησαν άγονα, ενδεχομένως και με περαιτέρω υποδιαίρεση σε τμήματα ανά

¹⁸ Πρβλ. σχετικός Κ.Ο. 2 της Αρχής «Σύνταξη διακηρύξεων και τευχών διαγωνισμού προς αποφυγή συνήθων πλημμελειών των όρων αυτών» (ΑΔΑ: 6162ΟΞΤΒ-4ΕΓ), καθώς και Κ.Ο. 25 «Ζητήματα υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας σύμβασης σε περίπτωση υποδιαίρεσής της σε τμήματα - Εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 ν. 4412/2016» (ΑΔΑ: ΩΔΣΙΟΞΤΒ-92Ω).

είδος, αντί για την επιλεγείσα από την αναθέτουσα αρχή προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης.

8) Περαιτέρω, στο πλαίσιο του ελέγχου των υποβληθέντων αιτημάτων παροχής σύμφωνης γνώμης για προσφυγή στη διαπραγμάτευση και προ της εισαγωγής του υπό εξέταση αιτήματος ενώπιον του Συμβουλίου της Αρχής, παρασχέθηκε πολλές φορές υποστήριξη και ενημέρωση από τα στελέχη της Αρχής στο - κατά περίπτωση - αίτημα αναφορικά με την ερμηνεία και την εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων και τις εναλλακτικές δυνατότητες που παρέχονται στις αναθέτουσες αρχές, αντί της προσφυγής στην εξαιρετική διαδικασία διαπραγμάτευσης, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί με έτερο τρόπο η κρίση της αναθέτουσας αρχής για την ανάθεση της σύμβασης, με ό,τι θετικό τούτο συνεπάγεται σε επίπεδο νομιμότητας, διαφάνειας και διαμόρφωσης όρων οικονομίας κλίμακος.

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι - σε αρκετές περιπτώσεις - αιτήματα παροχής σύμφωνης γνώμης ανακλήθηκαν κατόπιν υποστήριξης, παραδείγματος χάριν, ως προς:

α) τον τρόπο υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας μιας δημόσιας σύμβασης, ώστε να διαπιστωθεί εάν πρόκειται για σύμβαση άνω των ορίων και εάν, συνεπώς, συντρέχει η αρμοδιότητα της Αρχής για παροχή σύμφωνης γνώμης (πρβλ. περιπτώσεις “όμοιων” ή “ομοειδών” δαπανών που συνυπολογίζονται στη συνολικά εκτιμώμενη αξία μιας σύμβασης και την καθιστούν άνω των ορίων σύμφωνα με τους κανόνες των διατάξεων του άρθρου 6 του ν. 4412/2016)¹⁹,

β) τη δυνατότητα εφαρμογής της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 του ν. 4412/2016 σε περίπτωση άγονων τμημάτων κατόπιν διενεργηθείσας ανοικτής ή κλειστής διαγωνιστικής διαδικασίας²⁰,

γ) τη δυνατότητα προσφυγής σε ανοικτή ή κλειστή διαδικασία με συντετμημένες προθεσμίες με επίκληση επείγουσας κατάστασης δεόντως τεκμηριωμένης από την αναθέτουσα αρχή²¹,

δ) την απόφαση της Αρχής περί αποχής της από την εξέταση υποβληθέντων αιτημάτων για παροχή σύμφωνης γνώμης προκειμένου για την ανάθεση συμπληρωματικών συμβάσεων έργων και υπηρεσιών, για λόγους ασφάλειας δικαίου.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι κατ' άρθρο 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011, η Αρχή δεν έχει αρμοδιότητα για την παροχή σύμφωνης γνώμης, σε περιπτώσεις ανωτέρας βίας²².

¹⁹ Πρβλ. σχετικώς Κ.Ο. 25 της Αρχής «Ζητήματα υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας σύμβασης σε περίπτωση υποδιαίρεσής της σε τμήματα - Εφαρμογή της παρέκκλισης του άρθρου 6 παρ. 10 ν. 4412/2016» (ΑΔΑ: Ω-ΔΣΙΟΞΤΒ-92Ω).

²⁰ Πρβλ. σχετικώς Κ.Ο. 25 της Αρχής, ομοίως ως ανωτέρω, ιδίως σελ. 34 -35,

²¹ Πρβλ., μεταξύ άλλων, Κ.Ο. 24 της Αρχής «Ειδικά ζητήματα ανάθεσης και διαχείρισης δημοσίων συμβάσεων, στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της υγειονομικής κρίσης του ιού COVID-19, καθώς και των μέτρων για την αποτροπή της διασποράς του» (ΑΔΑ: ΨΟΗ00ΞΤΒ-ΦΔ7).

²² Πρβλ. Δ15/2020 γνώμη της Αρχής. Η έννοια της ανωτέρας βίας κατά τον ν. 4013/2011 έχει προσδιοριστεί δια της υπ' αριθμ. Δ107/2018 απόφασης της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ., ως αφορώσα σε ακραίες περιπτώσεις απολύτως εξωτερικών και αντικειμενικών παραγόντων, οι οποίοι ευρίσκονται εκτός επιρροής της αναθέτουσας αρχής. Τέτοιες περιπτώσεις αφορούν, ιδίως, σε φυσικές καταστροφές ή φαινόμενα ιδιαίτερα μεγάλης έντασης και έκτασης, ή σε κινδύνους ιδιαίτερης καταστροφής που έχουν προκληθεί ή επίκεινται και τα οποία συνδέονται κατά τρόπο άμεσο με την πρόκληση της κατεπείγουσας ανάγκης και για την αποφυγή των οποίων δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται από τον νόμο. Ως εκ τούτου, η έννοια της ανωτέρας βίας στο πλαίσιο του ν. 4013/2011 αφορά σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ακραίες περιστάσεις που χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης, καθιστούν αναγκαία την υποχώρηση της ανάγκης διενέργειας ελέγχου αιτημάτων

Υπενθυμίζεται στις αναθέτουσες αρχές ότι εκείνες είναι που φέρουν την ευθύνη για την υπαγωγή των εκάστοτε πραγματικών περιστατικών στην επικαλούμενη έννοια της ανωτέρας βίας. Σε περίπτωση δε που κρίνουν ότι συντρέχει τέτοια εξαιρετική περίπτωση, προσφεύγουν στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχής, ακόμα και για τις δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων. Οφείλουν, ωστόσο, να εξετάζουν ad hoc τη σωρευτική συνδρομή των προϋποθέσεων της νομικής βάσης που στηρίζονται και επικαλούνται για την προσφυγή τους στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης.

Σε κάθε περίπτωση, για περαιτέρω ενημέρωση σχετικά με τη διαδικασία έκδοσης απόφασης της Αρχής επί αιτημάτων αναθετουσών αρχών/αναθετότων φορέων περί παροχής σύμφωνης γνώμης του άρθρου 2 παρ. 2 περ. γ' υποπερ. δδ' του ν. 4013/2011 για την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία της διαπραγμάτευσης, βρίσκεται ανηρτημένη στην ιστοσελίδα της Αρχής (www.eaadhsy.gr ή www.hsppa.gr) η Κατευθυντήρια Οδηγία υπ' αριθμ. 1/2013 (ΑΔΑ: ΒΙ6ΜΟΞΤΒ-ΔΚΦ). Αφετήριο γεγονός για την εκκίνηση της προθεσμίας των είκοσι (20) εργάσιμων ημερών για την παροχή της εν λόγω σύμφωνης γνώμης, αποτελεί η περιέλευση στην Αρχή όλων των αναγκαίων στοιχείων για την τεκμηρίωση της προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Κατά συνέπεια, δεν εκκινεί η ως άνω προθεσμία, ούτε βεβαίως τεκμαίρεται τέτοια γνώμη, εάν προηγουμένως δεν διαβιβασθεί νομίμως στην Αρχή ο πλήρης φάκελος με τα στοιχεία εκείνα που κατά τρόπο ορισμένο, σαφή και αιτιολογημένο τεκμηριώνουν την προσφυγή της αναθέτουσας αρχής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης.

Αθήνα, 30 Ιουνίου 2021

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Ο Πρόεδρος

Γεώργιος Καταπόδης

Εσωτ. Διανομή:

1. Πρόεδρος- Μέλη
2. Γραφείο Προέδρου
3. Γραφείο Νομικού Συμβούλου
4. Γραφείο Δημοσίων και Διεθνών Σχέσεων
5. Γενικό Διευθυντή
6. Δ/ση Μελετών και Γνωμοδοτήσεων

διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης, προκειμένου να αντιμετωπισθούν. Η πλήρωση της συνδρομής των ως άνω περιστάσεων κρίνεται κατά περίπτωση.

7. Δ/ση Συντονισμού
8. Δ/ση Ελέγχου
9. Δ/ση Εθνικής Βάσης Βάσεων Δεδομένων Δημ. Συμβάσεων & Ηλεκτρ. Υποστήριξης
10. Δ/ση Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης
11. Αυτοτελές Γραφείο Θεσσαλονίκης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

- 1) Προεδρία της Δημοκρατίας
- 2) Βουλή των Ελλήνων
- 3) Όλα τα Υπουργεία / Γενικές-Ειδικές Γραμματείες
(Γραφεία κ. Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/σεις Νομοθετικού έργου, Τμήματα Προμηθειών, προς περαιτέρω ενημέρωση και εποπτευομένων φορέων)
 - Υπουργείο Οικονομικών
 - Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων
 - Υπουργείο Εξωτερικών
 - Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
 - Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
 - Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
 - (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα [Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης])
 - Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων
 - Υπουργείο Υγείας
 - Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
 - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
(προς περαιτέρω κοινοποίηση στις Εφορείες Αρχαιοτήτων),
 - Υπουργείο Δικαιοσύνης
 - Υπουργείο Εσωτερικών
 - Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου
 - Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης
 - Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών
 - Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής
 - Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

- Υπουργείο Τουρισμού
- Υπουργό Επικρατείας, κ. Γεώργιο Γεραπετρίτη
- Υφυπουργό στον Π/Θ, κ. Χρήστο-Γεώργιο Σκέρτσο
- Υφυπουργό Προστασίας του Πολίτη, κ. Νικόλαο Χαρδαλιά
- Γενική Γραμματεία Π/Θ, Γενικό Γραμματέα κ. Γρηγόριο- Αλέξανδρο Δημητριάδη

4) Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (προς περαιτέρω ενημέρωση και των Ειδικών Υπηρεσιών και Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης ν. 3614/2007 και Μονάδας Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ Α.Ε.)

5) Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (Γρ. Γενικού Γραμματέα)

6) Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών (Γρ. Γενικού Γραμματέα)

7) Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (ΕΚΑΠΥ), (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στις Υγειονομικές Περιφέρειες (ΥΠΕ), τα νοσοκομεία και τους εποπτευόμενους φορείς Υπουργείου Υγείας, Τμήματα Προμηθειών)

8) Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Γραφεία κ. Γενικών Γραμματέων, Δ/νσεις Νομοθετικού)

(προς περαιτέρω κοινοποίηση και στους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού, Τμήματα/Γραφεία Προμηθειών)

- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας – Ιονίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης

9) Ανεξάρτητες Αρχές (Γραφεία κ. Προέδρων)

10) Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων.